ADLİYE CERİDESİ

T. C.

Adliye Vekiliği tarafından her ay neşrolunur

Otuz dördüncü sene
12 inci sayı

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

ANKARA
Yeni Cezaevi
1943

573

İÇİNDEKİLER

No.		Sayfa N
80	**Seyyar tüccar memurları hakkında yeni bir İsviçre kanunu** ..... *(Yazan : Dr. K. Fikret Arık)*	1029
81	**İnfaz Hukuku** ..... *(Yazan : Dr. Nurullah Kunter)*	1038
82	**Müeccel cezalarda (içtima ve tekerrür) hakkında T. M. ceza ve tevhidi içtihat heyeti umumiyelerinden çıkan iki karar üzerinde bazı düşünceler** ..... *(Yazan : Şefik Simav) Hayrabolu hâkim muavini*	1048
83	**(Vasinin azli)** ..... *(Yazan: Kevni Sızan) Çankırı âza Muavini*	1052
84	**Yeni hukukî eserler**	1057
74	**Sigortalarda Akit Serbestisi** ..... *(Konferansı veren : Dr. Ernst E. Hirsch) İstanbul Üniversitesi Ticaret Hukuku Ord. Profesörü*	1065
	Resmî Gazetede neşredilen Tevhidi İçtihat Kararları	1081
	Resmî Gazetede neşredilen Koordinasyon Heyeti kararları	1082
	943 yılı Adliye Ceridesi alfabetik arama cetveli	1085

Mecmuaya bastırılmak istenen her yazı doğrudan doğruya Vekilliğe gönderilir. Neşrolunan makalelerdeki fikir ve mütalâalar munhasıran yazı sahiplerine aittir. Her yazı on satırı geçmiyecek şekilde bir hulâsayı ihtiva etmelidir. Basılmıyan yazılar geri verilmez.

579

Abonelerimizin Dikkat Nazarlarına

1 — Adliye Ceridesi, gayesini daha iyi gerçekleştirmek maksadiyle gelecek sayıdan itibaren Temyiz ve İsviçre federal mahkemesi kararlarını da ihtiva ederek yeni bir şekilde intişara başlıyacaktır.

2 — Bu sayıyı vermekle 1943 yılı Aboneleri hitam bulmuştur. 35. inci yıl 1944 senesi (12) nüsha Adliye Ceridesi abonelerinin yenilenmesine başlanmıştır.

Abone şeraitinde hiç bir değişiklik yoktur.

Kayıtlarının yenilettirilmesini sayın abonelerimizden rica ederiz.

NEŞRİYAT MÜDÜRLÜĞÜ

575

576

No. 80

Seyyar Tüccar Memurları Hakkında Yeni Bir İsviçre Kanunu

(Ticaret Kanunumuzun Tadili Münasebetile)

Yazan:
Dr. K. Fikret A R I K

Ticaret hayatının başlıca şahsiyeti olan tacirin yanıbaşında mühim rol oynıyan simalardan birisi, hiç şüphe yok ki, seyyar tüccar memurudur. Fakat içinde bulunduğumuz anormal devir, ticari münasebetlerin aldığı yeni ve hararetli cereyan tarzı, seyyar tüccar memurları meselesini ön saffa geçirmeğe bilhassa âmil olmuştur.

Bilindiği gibi, seyyar tüccar mefhumu müsbet hukukumuzda esefe lâyık bir tedahül mevzuu olmuştur. Gerçekten, ticaret kanunumuzun (97—99) ve borçlar kanunumuzun 454—456 ıncı maddeleri hakikatte aynı olan bir müessese için ayrı ayrı hükümler koymuşlardır. Her iki kanun arasında mevcut tedahülleri bertaraf etmek üzere teşkil edilen mütahassıs komisyonun bu nokta üzerinde de duracağı şüphesizdir. Bu münasebetle, seyyar tüccar memurlarının işe alınma şartları hakkında [1] yeni ve önemli bir İsviçre kanununun başlıca hükümlerine seri bir nazar atmak faideden hali olmıyacaktır sanıyoruz.

*
* *

Yirmi mufassal maddeden müteşekkil kanun hükümleri beş bölüme ayrılmıştır :

I — Umumî hükümler

II — Mukavelenin teşekkülü

III — Seyyar tüccar memurunun borçları ve salâhiyetleri

IV — İş verenin borçları ve hakları

[1] Loi fédérale sur les conditions d'engagement des voyageurs de commerce du 13 Juin 1941: (R.des lois fédérales tome 57, P. 1085.) Bu kanun 1 Kânunsani/1294 de yörürlüğe girmiştir.

577

V — Mukavelenin sona erişi.

Her bölümde toplanan hükümleri sırasiyle gözden geçirelim:

I — Umumî Hükümler

Burada kanunun tatbik alanı tâyin edilmiş ve borçlar kanunu ile seyyar tüccar memurlarına ait yeni kanun arasında mevcut münasebet düzenlenmiştir:

A) Kanunun tatbik alanı: Kanun, tacirler, sanai erbabı veya ticarî şekilde faaliyette bulunan sair müessese şefleri ile, bir veya birden çok istihdam eden (müessese sahibi: bak B.K. madde 453) hesabına müessese haricinde, herhangi bir mahiyette muamelâtı müzakere veya akdetmekle mükellef seyyar tüccar mümessilleri arasında yapılan hizmet mukavelelerine tatbik olunur.

Kanun, bu hizmet mukavelesinden ne anlaşılmak gerektiğini tasrih etmektedir: Bk. Madde 319 za göre hizmet akdinin esaslı unsurlarını ihtiva eden bütün mukaveleler — tarafların kullandıkları tâbir ve lâfızlara bakılmaksızın—seyyar memur hizmet akdi sayılmaktadır.

Diğer taraftan, her türlü tereddüdü ortadan kaldırmak maksadile, seyyar tüccar memurlarını andırmakla beraber bu kanunun şümulü içine girmiyen kimseler de açıkca tâyin edilmiştir. Bunlar: müşteriler nezdinde seyyar tüccar memuru vazifesini esas vazife olarak ifa etmiyen kimseler, kendi hesaplarına iş gören seyyar tüccar memurları, istihdam eden kimse hizmetinde arizî ve tesadüfî olarak çalışan veya muvakkaten hizmete alınan kimselerdir.

B) Bu kanunla borçlar kanunu arasında mevcut münsebet:

Seyyar tüccar memurlarının iş akitleri, esas itibarile, yeni kanuna tâbidir. Bununla beraber, yeni kanunda hilâfına hüküm bulunmıyan hallerde borçlar kanunu hükümleri, bilhassa hizmet akdine ait ahkâm, tatbik olunacaktır.

II — Akdin Teşekkülü:

Acaba seyyar tüccar memurlarına ait iş mukavelesi şekle tâbi olmalı mıdır? Bu mukavelenin ihtiva edeceği başlıca hususlar neler olmalıdır? Yeni kanun bu hususları açıkca ve mazbut bir şekilde düzenlemiştir. Mukavele *yazılı şekilde* yapılmak lâzımdır. Bununla beraber, şekil hususundaki bu hüküm, *Roma hukukunda kullanılan tâbir* le ifade edilmek icap ederse, bir *lex imperfecta*, yani müeyyidesi olmıyan bir hüküm mahiyetindedir. Filhakika, kanunun ikinci maddesinin ikinci fıkrası yazılı şekilde yapılmayan akdin bu kanun hü-

kümlerine ve ayrıca mutat işi alınma şartlarına tâbi olacağını söylemekle böyle bir akdin batıl olmadığını kabul etmiş oluyor.

Bundan başka, memurun faaliyetinin mahiyeti ve faaliyette bulunaceği sahanın tâyini hususu,hangi andan itibaren vazifeye başlıyacağı kanun ve mukavele hükümlerine aykırı olmıyan sair kayıt ve şartlar da alelade şifahi anlaşma yoluyla tesbit edilebilir(madde 3 fırka 3)

Mukavelenin ihtiva etmesi gereken başlıca noktalara gelince, bunları şu suretle göstermek mümkündür:

a) mukavelenin müddeti ve sona eriş tarihi ve icabında tecrübe müddeti;

b) Seyyar tüccar memurunun selâhiyetleri;

c) Ücret ve seyahat masraflarının ödenmesi tarzı;

d) Bu münasebete tatbik edilecek hukuk ve taraflardan birisi yabancı memlekette ise salâhiyetli mahkeme.

Mukavele yazılı şekilde yapılmamış bulunuyor veya bu noktaları ihtiva etmiyorsa bu hususlar işbu kanunun tefsiri hükümlerine ve ayrıca mutat iş şartlarına tâbidir (madde 3, fırka 1 ve 2).

III — Seyyar Tüccar Memurunun Borçları ve Salâhiyetleri

A) Seyyar tüccar memurunun borçları:

Seyyar tüccar memurunun başlıca borcu işini doğruluk ve ***iyi bir tacirden beklenen ihtimamla*** görmektir; başka tâbirle, Seyyar memur mukavele hükümlerine uyğun olarak doğru bir şekilde vazifesini görmek, iyi bir tacirden aranan dikkat ve ihtimam ile patronunun menfaatlarını korumakla mükelleftir.

Ezcümle, haklı sebebler kendisini men eylemedikçe, tarif ve emredilen tarzda müşterileri ziyaret etmekle mükelleftir.; müessese sahibinin yazılı izni olmaksızın gerek kendi namına, gerek üçüncü şahıs namına bir iş müzakere veya aktedemez.

İş münasebetile mukavele akdine mezun ise, kendisine verilen emirlere uyğun fiyat vesair şartlara riayete mükelleftir; bu hususlarda inhiraf icap ettiği zaman istihdam edenin muvafakatını istimal eylemesi gereklidir.

Seyyar tüccar memurunun bu ana vazifelerinden başka vazifeleri de kanun tarafıdan göz önünde bulundurulmuştur. Meselâ tüccar

579

memurunun faaliyeti hakkında rapor vermek, aldığı bütün emirleri derhal haber vermek ve müşterilerine ait önemli bütün vakaları kendisini istihdam edenin iptilağına arz etmekle mükelleftir(Madde 5 fıkra 1).

Seyyar tüccar memuru, vazifesini ifa zımnında üçüncü şahıslardan aldığı her şeyi kendisini istihdam eden kimseye teslim ile mükelleftir. Bilhassa müşterilerden tahsil ettiği paraları derhal istihdam edene ödemek zorundadır. Bununla beraber, biraz sonra göreceğimiz veçhile, seyyar tüccar memuru bu meblağar üzerinde hapis hakkı kullanabilir(Madde 15)

Vazifesini ifa zımnında muttali olduğu hususları seyyar memurun üçüncü şahıslara ifşa etmemesi icap eder; sırrı ifşa etmemek mecburiyeti mukavelenin hitamından sonrada devam eder. Bununla beraber, borçlar kanununun rekabet yapmak memnuniyetine mütaallik 356. ve sonraki maddeleri hükümleri mahfuz tutulmuştur(Madde 5 F. 3) [1].

Seyyar tüccar memurunun, tahsil masraflarının en çok yarısını tahammül edeceği yazı ile mukavele edilebilecektir.

B) Seyyar tüccar memurunun salâhiyetleri.

Yeni kanunda borçlar kanununun hükümleri kısmen tadil ve kısmen tavzih edilmekte ve seyyar memurların salâhiyetleri gayet açık bir şekilde çizilmektedir:

Her şeyden önce, seyyar memur hilâfına yazılı mukavele olmadıkça muamelât hakkında yalnız ***müzakerelerde bulunmak*** hakkını haizdir. Şu halde seyyar memur müessese namına mukavelât ***akdine,*** esas itibarile, mezun değildir. Fakat, seyyar memur, yazılı bir mukavele olmadığı halde hukuki muameleler akdetmişse, istihdam eden kimse (müessese sahibi) bu muamelelere icazet verebilecektir.

Yazılı bir mukavele ile muamelât akdine mezun kılınan seyyar memurun salâhiyetleri kanun tarafından geniş bir formülle ifade edilmiştir: Seyyar memur bu muamelelerin ifasının mutat olarak tazammun eylediği bütün muameleleri yapmağa salâhiyetlidir; Diğer taraftan borçlar kanununun 443 üncü maddesi hükümleri mahfuz tutulmuştur.

[1] Bu madde Türk BK. Madde 455 şe muadildir: Bir müessesenin bütün işlerini idare eder yahut müessese sahibinin hizmetinde bulunan ticari mümessiller veya ticari vekiller müessese sahibnin izni olmaksızın gerek kendi namlarına gerek üçüncü şahıslar namına müessesenin yapdığı nevide dahil bir iş yapamazlar. Buna muhalif hareketde bnlunurlarsa müessese sahibi zarar ve ziyan istemek ve bu suretle yapılan işleri kendi hesabına almak hakkını haizdir.

Seyyar tüccar memuruna verilen salâhiyetlerin istihdam eden kimse tarafından tahdidi veya geri alınması her zaman mümkündür. Ancak bu tahdit veya geri alma, hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı dermeyan olunamaz (Madde 7 F. 3).

IV – İstihdam Eden Kimsenin Borçları Ve Hakları.

A — Borçları:

a) Seyyar memurun faaliyet alanına sayğı:

Müessese sahibi tarafından seyyar tüccar memurunun muayyen bir müşteri zümresi ile ve muayyen bir çevrede faaliyette bulunmaya mezun kılınmasının hükmü nedir? Acaba aynı müessese aynı müşteri zümresi ile veya muayyen çevrede kendi namına faaliyette bulunmak hakkını başka bir memura da verebilirmi?

Kanun bu meseleyi açıkca halletmektedir: Muayyen bir müşteri zümresi ile veya muayyen bir çevrede faaliyette bulunmıya mezun kılınan seyyar tüccar memuru inhisarî mahiyette bir hakka mâliktir; bununla beraber istihdam eden kimse bir seyyar memurun münhasıran faaliyette bulunmağa mezun olduğu müşteri zümresi veya muayyen çevrede bizzat muamelelerr ifa ve aktedebilir.

Diğer taraftan, seyyar memurun faaliyet alanı mutlak bir mahiyeti haiz değildir: mukavelenin inkızasından önce haklı sebepler icap ettiriyorsa müessese sahibi, seyyar memura bırakılan müşteri zümresi veya muayyen faaliyet çevresine mütaallik mukavele hükümlerini kendiliğinden tadil salâhiyetini haizdir. İş sahibinin bu büyük salâhiyeti karşısında seyyar tüccar memuruna pek tâbii bir imkân verilmiştir: Bu takdirde, seyyar tüccar memuru borçlar kanunumuzun 344 üncü maddesine tekabül eden İsviçre B.K.M. 352 gereğince derhal akıtden rücu ile zarar ve ziyan isteyebilecektir.

b) Seyyar memurun ücreti.

İstihdam eden kimse seyyar memura bir ücret vermekle mükelleftir. Bu ücret, komisyonla birlikte veya komisyonsuz olarak sabit bir maaşdan ibarettir. Bununla beraber bu ücretin seyyar memurun

[1] Borçlar kanununun 344 göre muhik sebeplerden dolayı gerek işci gerek iş sahibi, bir ihbara lüzum olmaksızın her vakıt hizmet akdini fes edebilir. Ezcümle ahlâka müteallik sebeplerden dolayı yahut hüsnüniyet kaideleri noktasından iki tarafdan birinin artık akdi icra etmemekte haklı gösteren her hal, muhik bir sebep teşkil eder. Bu gibi hallerin mevcudiyetini hâkim takdir eder. Fakat işcinin kendi kusuru olmaksızın duçar olduğu nisbeten kısa bir hastalığı yahut kısa müddetli bir askerî mükellefiyeti ifa etmesi, muhik sebep olarak kabul edilemez.

581

gördüğü işe münasip bir karşılık teşkil etmek şartile, tamamen veya asıl olarak komisyon şeklinde verilmesi mümkündür. Lâkin bu son hususun yazılı bir mukavelede tesbit edilmiş olması şarttır.

Kanun seyyar memurun alacağı ücret ve komisyonu takip hukuku bakımından imtiyazlı alacaklar arasına ithal etmiştir: Bu ücret ve alacak İsviçre icra ve iflas kanununun 219 uncu maddesinde birinci sıranın birinci bendine dahil alacaklardandır.

c) Seyyar memura ait komisyon.

Seyyar tüccar memurunun alacağı komisyona ait bazı hususların açıkça düzenlenmesi lâzımdır:

1 — Bir kerre hangi muameleler komisyona hak verir? Muayyen bir müşteri zümresi ile veya muayyen bir çevrede faaliyette bulunmak hususunda inhisar hakkını haiz olan seyyar ticaret memuru bu müşteri zümresi ile veya muayyen çevrede aktedilen bütün işlerden dolayı mukaveleyi veya mutat komisyon hakkına maliktir. Fakat seyyar memur bir müşteri zümresi veya mutat komisyon hakkına maliktir. Fakat seyyar memur bir muşteri zümresi veya bir bölge bakımından böyle bir inhisar hakkını haiz değilse; yalnız müzakere veya akdettiği muameleler hakkında komisyon isteyebilir.

2 — Sonra, Komisyon hakkı ne zaman iktisap edilir? Muamele, müşteri ile muteber suretde aktedilmekte memur komisyon hakkına müstahak olur. Mütevali ve mütaakip edalarla ifa olunan muamelerde ve sigorta mukavelelerinde, komisyon hakkının her taksidin muaccel olduğu anda iktisap edilebileceği tahriri şekilde şart koşulabilir.

3 — Komisyon hakkı ne zaman sukut eder?

İstihdam eden kimseye isnat edilemeyen bir sebeple muamelenin ifası mümkün olmadğı veya müşteri borçlarını ifa etmediği takdirde komisyon hakkı sukut eder; söylemeye hacet yok ki. ademi ifa kısmî ise komisyon hakkı sukut etmeyip ancak ifa edilmeyen kısım nisbetinde tenkis olunur.

4 — Komisyon ne zaman muaccel olur ?

Kanun bu hususta bir tefrik yapmaktadır:

aa) En az ücretin beşde birini teşkil ettiği takdirde, komisyon her ay sonunda muaccel olur. Bu mehlin mukavele veya adet mucibince daha kısa olması mümkündür.

bb) Komisyon mikdarı, seyyar tüccar memuruna verilen ücretin beşte birinden ziyade ise, komisyonun vadesi, tarafların arzusuna

göre yazılı mukavele ile (lâkin en geç istihdam eden kimsenin hesap yılı hitamını takip eden ay sonu olmak üzere) tesbit edilebilir.

Fakat, komisyon için muayyen vadenin sonunda bir işin kıymeti tamamen tâyin edilemezse ne yapmak lâzımdır? Komisyon, müessese sahibi tarafından, işin askerî muhammen kıymeti üzerinden hesaplanır; Komisyon bakiyesi ise işin sona erdiği anda muacceliyeti kazanır.

5 — Seyyar tüccar memurun seyahat edemediği takdirde komisyon ödenir mi, tediyesi lâzım gelir mi?

Seyyar tüccar memurunun kusuru olmaksızın şu veya bu sebeple seyahat edememesi mümkündür. Bu takdirde, iş müzakerelerinde bulunamaması itibarile; kendisine komisyon verilmemek icap eder. Fakat yeni kanun seyyar tüccar memurunun mağduriyetini mucip olan bu durumu başka bir şekle sokmuştur. Filhakika 12. maddenin birinci fıkrasına göre (kendi kusuru olmaksızın seyahat edemiyen ve buna rağmen kauun veya mukavele mucibince ücrete müstahak bulunan memurun ücreti sabit bir maaş ve komisyon alamamasına karşılık verilecek münasip bir tazminat esası üzerinden hesaplanır.)Bununla beraber, bu esas mutlak değildir; filhakika, komisyon ücret tutarının beşde birinden az ise, kusuru olmaksızın seyahat ederek mesleğini icra edemiyen seyyar tüccar memurunun komisyon alamamasından dolayı tazminat alamıyacağı taraflar arasında yazılı şekilde mukavele edilebilir.

D — Seyahat masrafları:

Kanun, seyyar tüccar memurunun yapmak zorunda bulunduğu yol masraflarının aidiyeti meselesini iki kısımda mütalâa etmiştir.

a) Umumî suret;

b) Otomobil masrafları.

a) Umumî surette: Müsessese sahibi ikametgâhın haricinde iaşesi için yapmak zorunda bulunduğu masraflarda dahil olduğu halde, faaliyeti sebebile yapmak mecburiyetinde kaldığı bütün masrafları seyyar tüccar memuruna tediye ile mükelleftir.

Her türlü suiistimalin önüne geçmek ve mütavazi bir durumda bulunan seyyar tüccar memurlarının istismarını bertaraf etmek maksadile kanun bu hükme âmir bir mahiyet vermektedir. Filhakika, masraflara karşılık verilmesi gereken tazminat kısmen veya tamamen sabit maaş veya komisyon ücretine ithal eden her türlü şart kanuna aykırı sayılmıştır.

583

Bununla beraber seyyar tüccar memurunun gündelik sabit bir tazminat alması kararlaştırılmış olabilir. Ancak bu cihetin yazı ile tesbiti ve gündelik tazminatın, yukarıda izah edilen mânada, bütün masrafları karşılaması şarttır.

Bir seyyar tüccar memurun, masrafların tevzii sureti yazılı şekilde tesbit edilmeksizin, aynı zamanda müteaddit müessese sahibi (istihdam eden kimse) hesabına çalışırsa masrafların tediyesinde her müessese sahibi aynı nisbette iştirak eder.

Keza kanun müessese sahibini, muayyen ve müntazam fasılalarla ve herhalde her ay — masraflarını karşılamak üzere seyyar tüccar memuruna münasip bir avans vermekle mükellef tutmaktadır. (Madde 13 son fıkra)

b) Otomobil masrafları:

Kanun, müessese sahibinin emrile faaliyeti esnasında otomobilden faidelenen seyyar tüccar memurunun otomobil masraflarının da müessese sahibince ödenmesi gerektiğini kabul ederek bu hususta teferruat kabilinden bazı hükümler koymaktadır: bak madde 14

E — Seyyar tüccar memurunun hapis hakkı.

Müessese sahibi ile yaptığı akitten doğan muaccel alacakları teminen seyyar tüccar memuru, Medeni kanunun 895 ilâ 898 ci maddelerine uygun olarak (1) menkul eşya kıymetli evrak ve alacakların tahsil hakkına binaen müşterilerin kendisine ödediği meblâğlar üzerinde hapis hakkı istimal edebilir; müessese sahibi borcu ödemekten âciz ise seyyar tüccar memuru muaccel olmıyan alacaklar için de hapis hakkını kullanabilir.

V — Akdin Sona Ermesi :

Yeni kanun, müssese sahibi ile seyyar tüccar memuru arasında mevcut mukavelenin sona ermesile doğacak durum hakkında bazı husisi hükümler sevk etmiştir: bu hükümler:

a)Akdin feshi

b)Seyyar memurun hakları

c) İade vecibesi

Meselelerini düzenlemektedir.

a) Akdin feshi meselesine ait hususi hükümler: komisyon, seyyar tüccar memuruna verilen ücretin en az beşte biri tutarında olur ve önemli mevsim dalgalanmalarına tâbi bulunursa evvelki mev-

sim sonundanberi işe alınan seyyar memura mevsim içinde akdin feshi ancak akdin feshini takip eden ikinci ayın sonu için ihbar olunabilir. Ayni şartlar içinde müessese sahibi tarafından mevsim sonuna kadar işgal edilen seyyar memurun müteakip mevsimin başlangıcı için akdin feshini ihbar edebilmesi için ayni mehle riayet etmesi gerektir.

b) Seyyar tüccar memurunun hakları.

Seyyar tüccar memurunun sabit maaş, komisyon ve seyahat masrafı namı altında toplanan alacaklarının mukavele müddetinin hitamı ile muaccel olacağı kabul edilmiştir. (M. 17 fıkra 2).

Bunun gibi seyyar tüccar memurunun akdeylemiş olduğu bütün muamelelerle — ifa tarihleri ne olursa olsun — akdin hitamına kadar istihdam edene nakil ve onun tarafından kabul edilen teklifler den dolayı komisyon alma hakkı tanınmıştır.

c) İade vecibesi:

Akdin sona ermesi üzerine taraflar, mukavelenin mer'i bulunduğu müddet zarfında bir birine tevdi eyledikleri birbirinin hesabına üçüncü şahıslardan aldıkları eşyayı karşılıklı olarak geri vermekle mükelleftir; her iki tarafın hapis hakkı mahfuzdur.

Ezcümle seyyar tüccar memuru kendisine teslim edilen modeller ve nümunelerle tarife ve müşteri listeleri, Otomobil, Şimendifer veya sair nakliye vasıtalarında abone suretile seyahat kartlarını, maaşı üzerine vaki avansları yol masrafından artan paraları müessese sahibine geri vermekle mükelleftir.

Seyyar müessse sahibi de seyyar tüccar memuru tarafından verilen teminatı iade etmelidir; bununla beraber seyyar memura karşı mütalebelerde bulunan müessese sahibi bu teminatı hapsetmek hakkını haizdir. Ancak seyyar memur talep ederse bahis mevzuu teminat mahkeme kararı ile yedi emine tevdi olunmak icap eder.

*
* *

Yeni İsviçre kanunu hakkında bu kısa tetkika son vermeden önce bir noktaya daha işaret etmek faideli olacaktır:

Kanunda seyyar tüccar memurunun himayesine ait bir çok hükümlere âmir ahkâm mahiyeti verilmiştir. Bu hal, iktisaden zaif olan akitleri koruma yolunda kanun yapanın sosyal düşüncelere gittikçe daha büyük bir kıymet verdiğine bâriz bir delil teşkil etmektedir.

585

No: 81

İnfaz Hukuku

Yazan:
Dr. Nurallah KUNTER

I Giriş.

II İnfaz hukukunun mevzuu.

III İnfaz hukukunun istiklâli.

IV İnfaz hukukunun istiklâli hakkında tereddütler.

V İnfaz hukuku ismi üzerinde münakaşalar.

VI İnfaz hukukunun ceza ve usul hukuku ile infaz ilmi ve tekniği ile münasebeti.

VII İnfaz hukukunun ilmî ve dogmatik tetkikini güçleştiren sebepler.

I

Ceza hukukunun ve ceza usul hukukunun yanı başında bir de ceza infaz hukuku yahut kısaca infaz hukuku varmıdır? Türk infaz kukuku adile neşrolunan bir kitap [1] bize, bu meseleyi memleketimizde ilk defa olarak ortaya koymak ve infaz hukuku hakkında başka memleketlerdeki son telâkkileri hulâsatan nakletmek fırsatını verdi.

Suçlulukla mücadelede tenkilî vasıtaların infazı son zamanlarda o kadar inkişaf etmiştir ki mustakil bir infaz hukukunun mevcudiyeti iddia edilmiş ve bu iddia bazı yerlerde kabul edilerek bazı Üniversitelerde infaz hukuku kürsüleri bile ihdas edilmiştir.

Bu yazımızla okuyucularımıza infaz hukuku hakkında umumî bir fikir vermek istiyoruz.

II

İnfaz hukuku, isminden de anlaşılacağı gibi; cezanın infazını mevzu olarak almaktadır. Muayyen bir memlekette ceza infazına ait

[1] Hikmet MURADOĞLU: *Türk infaz hukuku; sistem ve tatbikatı, infaz hukuku ve müesseseleri ile alâkalı kanun, nizamname, talimatname, tamim ve mütalâalar*. Ankara, 1943.

586

hukukî münasebetleri tanzim infaz hukukunun vazifesini teşkil eder. Yalnız, burada ceza kelimesini geniş mânada, tenkilî müeyyideler mânasına almalıdır. Diğer bir söyleyişle emniyet tedbirlerinin infazı da ceza infaz hukukunun mevzuuna girmektedir. Gerek cezayı gerek emniyet tedbirini ihtiva eden kararın katileşmesinden infazın nihayet bulmasına kadar geçen müddet zarfında bu müeyyidelerin infazını tanzim eden hukukî kaidelerin heyeti mecmuası infaz hukukunu teşkil eder. Hattâ tevkif bile tenkilî bir tedbir olmadığı halde hüriyeti tahdidin bir şeklî olarak infaz hukukunun mevzuuna girmektedir. Bunun içindir ki ceza infaz hukuku tâbirinden ziyade infaz hukuku tâbirini şahsan tercih etmekteyiz.

İnfaza müteallik kaideler nerede bulunursa bulunsun, ister ceza kanununda ister ceza muhakemeleri usulü kanununda ister ceza evleri nizamnamelerinde bulunsun, infazın gaye ve muhtevasını tahakkuk ettirmeği hedef ittihaz etmişlerdir ve bu itibarla bir infaz hukuku sistemini yaşatabilecek ve ona müstakil bir vücut verebilecek bir bütün teşkil ederler.

1933 senesinde Palermo'da toplanan Ceza Hukuku Milletlerarası Üçüncü Kongresi infaz hukukunu «hükmün katileştiği tarihten en geniş mânasile infazın nihayet bulduğu tarihe kadar devlet ile mahkûm arasındaki münasebetleri tanzim eden teşrii kaidelerin heyeti mecmuası» olarak tarif etmiştir. [2]

[2] Palermo Kongresinde üçüncü sual şu idi: "Ceza kanunu ve Ceza muhakemeleri usulü kanunu yanında bir de ceza infaz kanunu olmalımıdır?„ Bu sual şöylece izah edilmiş bulunuyordu:

"Bu güne kadar cezaî mevzuat daima ikili olarak telâkki edilmiştir. Esas kaideler ve şekil kaideleri iki ayrı kanunun mevzuunu teşkil etmiştir. Cezaların infazı ceza kanunlarında nadir bazı istisnalar hariç olmak üzere idarî nizamnamelere bırakılmıştır. Bu sistem idarenin keyfine büyük bir pay bıraktığı ve cezaların infazında, bütün ceza hukukunda mevcut olması lâzımgelen kanunilik prensibini kabul etmediği için tenkit edilmiştir. Hukuk usulü muhakemelerinde olduğu gibi bir icra kanunu, infaz kanunu yapılmasını ve bu suretle ceza kanunlarının üçe çıkarılması mümkünmüdür? „Kongre şu kararı verdi:

"Gerek nazariyatın ve gerek yeni kanunî mevzuatın ceza infazına verdikleri geniş saha ve çeşitli gayeler bakımından, hükmün katileştiği tarihten en geniş mânası ile infazın nihayet bulduğu tarihe kadar olan müddet zarfında devlet ile mahkûm arasındaki münasebetleri tanzim eden teşrii kaidelerin heyeti mecmuasından ibaret bir infaz hukukunun mevcut olduğunu tasdik etmek lâzım geldiğini kongre kabul eder. Bununla beraber, bu infaz hukukunun da bilhassa emniyet tedbirleri bahsinde henüz teşekkül safhasında olduğunu nazara alarak Kongre, temennisini şimdilik infaza tam bir hukukî sistem verilmesi şeklinde izhart eder.„

III

İnfaz hukukunun istiklâlini üç bakımdan tetkik etmek mümkündür: İlmî istiklâl, hukukî istiklâl, teşrii istiklâl.

İlmî istiklâl ilk defa 1932 senesinde Roma Üniverisitesine bağlı Ceza hukukunda tekâmül mektebinde bir infaz hukuku kürsüsü ihdası ile kazanılmış bulunmaktadır. Beynelmilel bir Kongre de (Palermo 1933) infaz hukukunun mevcudiyetini ittifakla kabul etmiştir.

İnfaza müteallik tetkiklerin doğurduğu ilmî hareketler millî ve Milletler arası infaz kongreleri (congrès pénitenti aires) ile bir asır önce başlanmış bulunmaktadır. 1841 Floransa, 1842 Padova, 1846 ve 1857 Frankfurt, 1847 Brüksel kongreleri nisbeten ufak mikyasta olmuşlardır. Hükümetlerin fazla alâka göstermemeleri üzerine bir müddet ara veren kongreler Birleşik Amerikanın gayretile 1872 den itibaren tekrar ve büyük ölçüde olmak üzere başlamışlardır. 1880 tarihinde de infaza müteallik meselelerin tetkiki ile daimî surette meşgul olmak üzere beynelmilel infaz komisyonu (Commission péniteatiaire internationale) teşkil edilmiş ve milletler arası infaz kongrelerinin hazırlanması vazifesi de bu komisyona verilmiştir. 1872 Birinci Londra kongrasindan sonra toplanan infaz kongreleri sırası ile sunlardır: 1878 Stokholm, 1885 Roma, 1890 Petersburg, 1885 Paris, 1900 Brüksel, 1905 Buda—Peşte, 1910 Waşhington. Harp dolayısı ile kongrelerin arası bir müddet kesilmiş ve 1925 de Londra'da dokuzuncu infaz kongresi toplanmıştır. 1929 da Beynelmilel komisyon faaliyet sahasını daha genişletebilmek üzere ismini değiştirmek lüzumunu duymuş ve eski infaz kelimesini muhafaza ederek (Beynelmilel ceza ve infaz komisyonu) (Commission internatinale pénale et pénitentiaire) adını almıştır. Merkezi Bern de olan bu komisyon bütün dünyadaki ceza ve infaz mevzuatını takip ederek neşretmekte ve beynelmilet ölçüde istifadeli tetkikler yapmaktadır. Medenî milletler arasında yalnız bir tek devletin bu komisyona iştirak etmediğini ve bunun da Türkiye olduğunu hüzünle kaydetmek isteriz. 1930 dan itibaren kongreler de ceza ve infaz kongresi unvanını almışlardır. Onuncu kongre 1930 de Prag'da onbirinci kongre de 1935 de Berlin'de toplanmıştır. 1940 da Roma'da toplanması kararlaştırılmış olan on ikinci kongre harp yüzünden tehir edilmiştir.

Milletler Cemiyeti de infaz meseleleri ile yakından alâkadar olmuştur. Beynelmilel komisyonun hazırladığı (mahkûmların tretmanı hakkında kaideler) 1931 ağustosunda bir umumî heyet içtimaında kabul ve devletlere tavsiye edilmiştir [3].

[3] Bu hususta Dr. Faruk Erem' in *Ecnebi memleket ceza evleri nizamnamelerine toplu bir bakış* adlı makalesine bakınız. Adliye Ceridesi, 1940 IV 312.

588

Hukukî istiklâle gelince, bir hukuk şubesinin istiklâli için iki şart aranmaktadır: ya iştikak ettiği hukuktan tamamen ayrı kaideler heyeti mecmuasını teşkil etmek yahut ta iştikak ettiği hukuktan ayrılmamakla beraber tek başına bir hukukî nizam temin edecek kadar inkişaf etmiş olmak. İşte infaz hukuku bu ikinci şekilde istiklâlini kazanmıştır. Ceza müesseselerinin infaz sahasındaki inkişafı o dereceye varmıştır ki artık müstakil bir hukuktan bahsolunabilmektedir. Novelli, hukukî istiklâli "bir hukuk şubesinde, bu şubenin taallûk ettiği hukukî nizamdan çıkarılan ve hattâ ayrı ayrı mevzuatta olsalar dahi organik, sistematik ve ana kaideler konulabilmesi" şeklinde tarif etmektedir[4]. İnfaz hukukunda ana kaideler infazın şartlarına, başlamasına, geçirdiği tadilata, bitmesine, infazın mevzuuna, mahkûmun hak ve menfaatlerinin korunmasına; infazın gayelerine ve onu tahakkuk ettiriş yollarına taallûk etmektedir.

Teşrîî istiklâl, infaza müteallik hükümleri bir arada toplayan organik bir kanunun mevcudiyetile kazanılacaktır.

Bir infaz kanununun lâzım olduğu fikrinin hararetli taraftarları vardır. Tek tük infaz kaidelerinin ceza ve usûl kanunlarında mevcut olması vesair husuların idarî nizamnamelere ve idarenin keyfine bırakılması itirazlara yol açmış ve cezaların kanuniliği prensibinin kanun ve muhakeme safhasıda olduğu gibi infaz safhasında da tatbiki istenilmiştir. Bir çok memleketlerde projeler hazırlanmış veya infaz kanunları kabul edilmiştir. 1927 tarihli Alman infaz kanunu projesi rejim değişmesi yüzünden kabul edilmemiş bulunmaktadır. Sovyet Rusya islâh edici iş kanunu (eskisi 1924, yenisi 1933) ile hakiki bir infaz kanunu meydana getirmiştir yoğoslavya 1929 da ceza infaz kanununu neşretmiştir[5]. Polonya da 1030 da bir ceza infaz kanunu projesi hazırlamıştır. Palermo Kongresine verilen raporlarda da bir çok kanun şemaları mevcuttur[6].

---

[4] Novelli (G.): L' *autonomia del diritto penitenzirio*. (Rivista di diritto penitenziario, 1933, S.49

[5] 16 Şubat 1929 Tarihli olan Yoğuslavya infaz kanunu yalnız Hüriyeti kaldıran cezaların infazile meşgul olmaktadır. İki baptan ibarettir. Birinci bapta infaza müteallik hükümler, infaz müesseseleri idaresi, mahkûmların muhtelif müesseselere gönderilişi vardır. İkinci bapta dört devrede tatbik olunan tedricî serbesti sisteminin infaz şekilleri gösterilmiştir.

[6] Prof. MAGNOL'un Kongreye verdiği rapora ilâve ettiği infaz kanunu şemasını nakletmeği faydalı bulduk :

Birinci kitap: cezai kararların infazı hakkında umumî hükümler (Bu kararların infazile muvazzaf makam, bu husustaki formaliteler, hükümün tebliği, V. S. . .)

589

İnfaz kanunu hakkındaki bütün bu müsait zemine rağmen, 1933 Palermo Kongresi daha ihtiyatlı davranarak, henüz teşekkül devresinde olan bir hukukun kanun gibi sert bir çerçeve içine girmesini mahzurlu görmüş ve infaz kanununun şimdilik zamanı olmadığına karar vermiştir. Mamafih infaz kanunu bulunmasa dahi; bir infaz hukukundan pekalâ bahsedebiliriz, çünkü teşrî, İstiklâlin olmaması İlmî ve hukukî İstiklâle engel olamaz.

IV

infaz hukukunun hukuki ve ilmî istiklâli aleyhinde bir çok fikir yürütenler olmuştur· Bu fikirleri şöyle hulase edebiliriz:

İnfaz doktrinleri hakikatte ya infaz şekillerini cezanın gayeleri ile ahenkli kılmağa çalışır, o halde müstakil bir doktrin değildir; yahut cezanın gayelerini ve hikmeti vucudunu mütalâa eder, o halde bu tetkik velevki infaz ile olan münasebetlerinde olsun, hukuk fel-

---

İkinci Kitap: Cezaların infazı.

Birinci Bap: Ölüm cezasının infazı (bu cezayı kabul eden memleketler için)

İkinci Bap: Hüriyeti kaldıran cezaların infazı.

Birinci fasıl: Ceza Evleri idaresi.

İkinci fasıl: Hüriyeti kaldıran muhtelif cezaların infazı ve rejimleri (mahkûmların tasnifi, müteaddit rejimler, ana vatan ve müstemleke rejmi, hücre sistemi, Auburun sistemi, tedrici serbesti sistemi, şartla salıverme, iş teşkilâtı el emeğinin nizamlandırılması . . . . .)

Üçüncü Bap: Hüriyeti azaltan cezaların infazı. (mevzuata göre sürgün, muayyen mahalde ikamet mecburiyet, cezanın evde çekilişi, ikamet memnûniyeti . . . . bunları infaz edecek makamlar, mahkûmlara tahmil edilecek mükellefiyetler . . .)

Dördüncü Bap: Para cezalarının infazı. (Para cezasının tahsili hakkında kaideler, bununla mükellef makamlar, ödeme için teminat, taksit usulü, Para yerine çalışma, para yerine hapis, hapisla tazyik usulü, mevzuata göre umumî veya hususî müsadere . .)

Üçüncü Kitap: Emniyet tedbirlerinin infazı. (Bu sahadaki mevzuatın ileriliğine göre her Emniyet tedbiri kategorisi için bir bap açılacaktır: Küçüklerin islahı hakkında tedbirler, delilere akıl hastalarına, alkolilere, toksikomanlara . . . tatbik olunacak tedbirler, serseri ve dilencilere tatbik olunacak tedbirler, itiyadî veya profesyonel suçlulara karşı müdafaa ve cemiyetten uzaklaştırma tedbirleri. Bu muhtelif tetbirlere tâbi şahıslara temin olunan garantiler)

Dördüncü Kitap: Cezaların ve Emniyet tedbirlerinin infazından sonra tatblk olunacak kaideler, (suçlu Parasının israf edilmeyecek şekilde kendisine verilmesi, serbest bırakılanların himayesi (Patronaj), asıl müeyyideden sonra çekilen mütemmim ceza ve emniyet tedbirleri,memnu hakların iadesi..)

MAGNOL'un şeması burada bitiyor. Biz bu şemayı ufak bir değişiklikle, tasvibe hazırız. O da dördüncü kitap olarak (tevkifin infazının) ilâvesi ve mevcut dördüncü kitabın da beşinci kitap olmasıdır.

sefesi hudutlarına girer; yahut ta cezanın hukukî muhtevasını tetkik eder, o zaman da ceza hukukunun bir faslı olur; yahut ceza evleri vaziyeti, para cezalarının ödenmesi şeklinde bir infaz sistemini tetkik eder, o vakit da idarî ilmin bir faslını teşkil eder; yahut cezanın ahlâkî veya psikolojik tesirlerini tetkik eder, o zaman da ahlâkın ve psikolojinin bir faslı olur; nihayet suçluya karşı kullanılan zecrî hareketlerin şekillerini ve hukukî kıymetlerini mütalâa eder, bu zaman da usul doktrinlerinin hududuna girmiş olur. [7]

Bu tenkitlere, italyan ceza ve emniyet tedbirleri evleri umum müdürü ve Roma ünveristesinde infaz hukuku profesörü G. Novelli şöyle cevap vermektedir [8 :

İnfaz nazariyeleri cezanın gayelerini ve hikmeti vücudunu tayin ile iktifa edemez, binaenalayh hukuk felsefesinin bir faslı olamaz, çünkü infaz doktrinlerinin araştırmaları ve infaz zaruretleri arasında cezasını çekecek olan bir insan, mahkûm vardır. Dünyadan uzaklaşmayıp tekrar cemiyete dönecek olan bu mahkûmun şahsiyeti hakkındaki mülâhazalar, bir hukuk fesefesi faslının hudutlarını aşan araştırmalara ve meşgalelere yol açar.

ifaz doktrin'i cezanın hukukî muhtevasını araştırma şeklinde de hulâsa edilemez ve bu itibarla ceza hukukunun bir faslı addolunamaz. Çünkü herkesçe malûmdur ki cezanın infaz sahasında ki hukukî muhtevası bugün o kadar inkişaf etmiştir ki bunun hukukî ve İçtimaî ehemmyeti, hukukî hadiseleri sathi bir surette müşahede edenlerin bile gözünden kaçmamaktadır.

İnfaz doktrini, idarî ilmin bir faslı da değildir, çünkü, ceza evleri dahilinde cezanın en iyi bir şekilde çektirilmesi bahis mevzuu değildir, bilakis infazın hukukî nizamı tetkik edilmektedir.

İnfaz doktrini ne psikolojinin ne de ahlâkın bir faslıdır. Çünkü eğer cezanın ahlakî ve ruhî tesirleri tetkik ediliyorsa, bu ancak bu tesirlerin cezanın hukukî muhtevası ile olan münasebeti bakımındandır.

V

Bu yeni hukuk şubesine dilimizde ***ceza infaz hukuku*** veya kısaca ***infaz hukuku*** denilmektedir. Bu isim, bilhassa ikincisi, bu hu

[7] fazla malûmat için bu tenkitleri en eyi hulâsa eden P. MARİCH'in *L'ceseuzione penale saggioo introduttivo* (Padova 1927) adli kitabına bakınız.

[8] Novelli (G.): *diritto pentenziario*. (Nuovo Digesto İtaliano'da, 1938. cilt IV, s. 1142—1157)

kuk şubesinin yukarda anlattığımız mevzunu mükemmelen ifade etmektedir.

Fakat yabancı lisanlarda vaziyet böyle basit değildir. En çok kullanılan tâbir droit penitentiaire, diritto penitenziario dur. Ceza ve *İnfaz Milletlerarası Komisyonunun adı da Commission* internationale pénale et pénitentiaire dir. Pênitentiaire kelimesinin kullanılması *bilhassa eskiden* beri kullanılmakta olan science pénittentiaire tâbirinin verdiği itiyatla ve infaz *deyince akla hüriyeti* kaldıran cezaların infazı gelmesile izah edebilir. Bu kelimenin yalnız hüriyeti kaldıran cezaların infazını hatırlattığı pek haklı olarak ileri sürülmüş ve daha umumî olarak diritto penale secutivo veya *diritto di esecuzione penale tâbirleri de kullanılmıştır.*

Diritto esecutivo yu *diritto pentenziario* dan büsbütün ayıranlar da olmuştur. Meselâ Mario d'Aniello'ya göre *diritto penitenziario*, hüriyetin tahdidini ve ona sebep olan hukukî fiillere nazaren bu hüriyeti tahdidin neticelerini koruyan ve tanzim eden hukukî kaidelerin topluluğudur. *Diritto esecutivo* ise suçlu ile ceza arasındaki münasebetleri tanzim eden kaidelerdir. Suçlu ile suç arasındaki münasebetler ceza hukukunun, suçlu ile dâva arasındaki münasebetler de usul hukukunun mevzunu teşkil ettiği gibi. Ona göre *diritto esecutivo* hâkimin verdiği kararı, vazıı kanunun iradesini yerine getirmek üzere infaz eder, adlî ve kazaî bir vazife ifa eder. *Diritto penitenziarivo* ise daha ileri gider, mahkûmun şahsiyeti hakkında araştırmalar yaparak, onun yaşayış tarzını tetkik ederek idarî bir faaliyet gösterir [9].

Bize kalırsa, d'Aniello'nun diritto penitenziario'dan anladığı bizim infaz tekniği dediğimiz şeydir. İnfaz tekniğinden ne anladığımızı birazdan izah edeceğiz.

VI

Prof. Falchi ceza infaz hukuku adlı eserinde infaz hukukunun ceza ve usul hukuku ile münasebetini şöyle anlatmaktadır [10]:

Kanun, muhakeme ve infaz, cezanın üç esaslı safhasıdır. Kanun mücerret emir ve nehiyler vazeder. Ve bu kaideleri ihlâl edenler için müeyyideler kor. Muhakeme bir şahsın suçlu olduğunu müşahhas bir surette tasdik eder. Ve kanunun koyduğu müeyyideleri tatbik eder. İnfaz ise hükmü yerine getirerek kanunun mücerret ve hükmün müşahhas iradesini tahakkuk ettirir.

[9] D'Aniello (M.): *Appunti di diritto penitenziario*. Napoli, La Toğa, 1934 S. 13

[10] FALCHI (G. F.): *Diritto penale esecutivo*. Padova, 1934, Cilt I, S. 23

592

Bu üç ayrı safhaya ait prensipler, müesseseler ve kaideler diğer bir safhada tatbik edilmeyebilir. Yahut tatbikine lüzum görülmeyebilir. İşte müstakil bir hukuk şubesinin hikmeti vücudu.

Fakat bu üç huhuk şubesi arasındaki bağllıkda gözden kaçırılmamalıdır. Muhakeme ve infaz düşünülmeden nasıl cezaî kanunlar konulabilir? Yahut kanun veya muhakemeyi düşünmeden infazı nasıl mütalâa edebiliriz? Ceza infazının ceza hukukuna bağlı olmadığını nasıl iddia edebiliriz ki bu infaz o cezanın tahakkuk etmesi, müşahhas hale gelmesidir. Ve kanun cezayı kabul ederken ismini değil tatbikini düşünmüştür. İnfaz kukukunu ceza huknkundan ayırmak cezadan biri mücerret biride müşahhas sahada ayrı, ayrı meşgûl olmak demek olur ki bu her hangi bir ilmin nazarî ve tatbikî sahaları arasında keyfiyet farkı olduğunu iddiaya benzer.

Hulâsa, Falchi, umumî ceza hukukunu, cezanın konulması, tatbiki ve infazı devrelerine göre üçe ayırmaktadır: 1—Asıl ceza hukuku (diritto penale sostantivo), 2—Ceza usul hukuku (diritto penale processuale), 3—Ceza iufaz hnkuku (diritto penale esecutivo).

Başka türlü ifade etmek istersek diyebiliriz ki, ceza hukuku cezanın ve suçluluğa karşı alınan diğer tenkilî tedbirlerin esaslı gayelerini tesbit eder. Bu esaslı gayeler arasında onların müddet ve nev'i bakımından tâyinide vardır. İnfaz hukuku infaz devresinde bu esaslı prensiplerin tatbikini temin edecektir. Cezanın karekterini tâyin de ceza hukukuna aittir. Fakat infaza taâlluk eden içtimaîve siyasî amillerin yardımı ile bu karekterin derecesini tâyin de infaz hukukuna aittir. Emniyet tetbirlerinin tatbikinin uzatılması, terbiye ve ıslah ve ifa vasıtalarının tâyini; tehlikeliliğin tesbiti, hatalara ve sui istimâllere karşı teminat gibi meselelerde infaz hukukuna girerler. Ceza hukuku ile ceza infaz hukuku arasındaki münâsebeti Francesco Siracusa, esasiye hukuku ile idare hukuku arasındaki münasebete benzetmektedir. [11]

Ceza Usulündeki infaza mütaallik bütün hükümler de infaz hukukunun mevzuuna girerler. Bugün bunlarla ceza usulü kaideleri arasındaki münasebet daha ziyade aynı kanun içinde beraber bulunmaktan ibarettir.

İnfaz ilmine gelince, bu ilim ceza ve emniyet tetbirlerinden kısaca tenkil tetbirlerinden beklenilen gayelerin ceza infazı ile elde edilmesine çalışılması ilmidir. Gayesi cezaî ilimlerin yahut kriminolojinin

[11] S. 20 SIRACUSA (F.): *Intituzioni di diritto penitenziario*, Milano, Hoepli, 1935

593

muvaffak olması için takip edilmesi gerekli yolları bulmaktır. İnfaz ilminin tarihi oldukca eskidir. john Howard ilk başlığı iddia olunabilir. Halbuki infaz hukuku tabirinin kullanılışı ise beş, on senelik bir meseledir. İnfaz hukuku ise, infaz ilminin kanun ve madde şeklinde, bir memleket mevzuatının kabul ettiği bir infaz sistemi şeklinde tahakkukudur.

İnfaz tekniği ise, gardiyandan müdüre kadar, ceza ve emniyet tetbirleri evleri personelinin tenkili müeyyidelerin içtimai gayelerini en iyi şekilde tahakkuk ettirmesine yarayacak bir infaz sistemi tatbik etmesi, infazı maddeten meydana getirmesidir. Bu faaliyet hukuki bir nizamın çerçevesine sokulmadığından idarenin takdir hakları sahasına girmektedir.

VII

Müsbet infaz mevzuatının doğmatik tetkiki yahut diğer bir söyleyişle kanun ve nizamın pratik tatbikatının tetkiki bir çok memleketlerde yapılmıştır. Fakat bunlar nazarî ve ilmî tetkike ya hiç yanaşmamışlar yahut pek az temas etmişlerdir. Müsbet hukuk kaidelerinin sistemleştirilmesi, tefsir edilmesi tatbiki bir faydayı haiz olmakla beraber ilmî bir tetkik sayılamaz.Çünkü ancak intikalî bir kıymeti haizdirler. Falchi diyor ki; ilim, zaman ve mekân mefhumundan uzak olarak, fakat zaman ve mekânın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde cevaplar veren ideal ve rasyonel bir düşünüş tarzıdır.

İnfaz hukukunun doğmatik tetkiki bile bir çok müşküllerle karşılaşmaktadır. Prof. Falchi bu müşkülleri şöyle sıralamaktadır. [12]:

1) Bu güne kadar [13] infaz hukukunun prensiplerini ve müesseselerini sistemli bir surette gösteren umumî bir tetkik yapılmamış olması.

2) Ceza ve emniyet tetbirleri idarî hayatının ve muhitinin devamlı ve pratik tecrübesine mâlik âlimlerin sayısının mahdut oluşu. Hapisane rejiminin realitesini ve infaz müesseselerini vasıtasız şahsi mesai ile, devamlı ve sabit bir mesai ile tetkik imkânına pek az kimse mâliktir. Hattâ denilebilir ki yalnız cezaevleri memurları bu imkâna mâliktirler. Hâkimler, müddeiumumiler ve hattâ infaz hâki-

[12] FALCHİ: *sözü geçen eser*, Cilt II, S. 87

[13] Bu kitap 1935 de neşrolunmuştur. Fakat bu tarihten sonra da istenilen vaıfta bir eser neşrolunduğuna da rastlayamadık.

mi [14] bile devamlı bir tetkik imkânına mâlik değildir. Bu âlimlerin mahdudiyeti mühimdir, çünkü yakın ve devamlı bilgi infaz müessese ve metotlarını kurmak ta gayet mühümdir. Cezaevleri memurları ise meslekî tecrübeleri üzerine kurulmuş sistematik ve umumî direktifler seviyesine kadar pek çıkamazlar.

3) Teşrii, doğmatik ve ilmî bir ananenin noksan oluşu. Bu ilimde çalışanlar henüz pek az tanınan, emin olmıyan ve çok kere de yeni baştan sistematik bir surette yaratmak mecburiyetinde olduğu bir saha üzerinde çalışmaktadırlar.

4) Hukuki ananelerin asıl ceza hukuku ile ceza usul hukuku yanında infaz sahasını aşağı görmeleri. Uzun zaman infaz, bir ilmin mevzuu olmağa âyık görülmemiş, basit bir idare tekniği olarak talâkki edilmiştir.

---

[14] İnfaza nezaretle müke ef olan *Giudice di sorveglianza* yı *İnfaz Hâkimi* diye tercüme etmeği doğru buluyoruz. Çünkü bu hâkimin vazifesi infaz safhasında çıkacak ihtilâfları halletmek ve infazen şeklinin tebdili hakkında kanunun verdiği salâhiyetleri kullanarak kararlar vermektir. Nezaret hâkimi diye tercüme edilirse infazı hatırlatmıyacağını düşündük. İnfaza mütaallik hâdiseler hâkimi (giudice degli incidenti di esecuzione) ye gelince bunu uzunca bir şekilde de tercüme edebiliriz. Çünkü zaten bu hâkim ayrı ve müstakil bir hâkim değildir. Bizim Usulün 405. maddesine müşabih bir vaziyet vardır. Fakat her halde (icra hâkimi) şeklinde tercüme edilmesini (Ziya BALKUVVAR: *İtalyan adlî sicil teşkilâtı*, Adliye ceridesi, (943, S. 370) doğru bulmuyoruz. Kısaca bu hâkim infaz safhasında değil fakat tatbik sahasında vazife almıştır. Yalnız şunu da belirtmelidir ki, bu hâkime bazan kısaca *giudice degli indenti* denildiği gibi bazan da *giudice diesecuzione* denildiği de vâkidir. Bu itibarla bizim *infaz hâkimi* tabiri ile kastettiğimizin *giudice di sorveglianza* olduğunu bilhassa kaydetmek isteriz.

No. 82

Müeccel cezalarda (İçtima ve tekerrür) hakkında T. M. ceza ve tevhidi içtihat heyeti umumiyelerinden çıkan iki karar üzerinde bazı düşünceler

Yazan :
Şefik S İ M A V
Hayrabolu Hâkim Muavini

Türk ceza kanununa göre, müeccel cezalarda içtima ve tekerrür hükümlerinin tatbik edilip edilmiyeceği hakkındaki ihtilâflar Yüksek Temyiz mahkemesi ceza ve tevhidi içtihat heyeti umumiyelerinin kararlarile muayyen bir istikamete sevkedilmiş ise de, bu bapdaki içtihatların, ehemmiyetli bazı tenakuzlar tevlit etmeleri dolayısile, tatbik mecburiyetlerile mütenasip bir tatmin kabiliyetini haiz olmadıkları mutlâasındayım. Aşağıda hulâsa ettiğim mülâhazalarımın hiç olmazsa faydalı bir münakaşa zemini açılmasına vesile olacağını tahmin ediyorum:

1 — Ceza kanunumızda tecil hükümlerini ihtiva eden müstakil faslın (95) inci maddesinde, cezası tecil edilen mahkûmun, muayyen müddetin inkızasından evvel yeni bir suç işlediği taktirde (her iki cezanın ayrı ayrı tenfiz) olunacağı zikredilmektedir ki, müteaddit içtihatlarla da teeyyüt ettiğine göre bu hüküm müeccel cezaların ictimaa esas olmıyacağını natıktır. Fakat Temyiz mahkemesi heyeti umumiyesinin 21/2/1938 gün ve E.4/85, K· 26 sayılı kararında (mazmun tecil edilen mahkûmiyetinden sonra ikinci bir cürüm işlemiş olmasına nazaran tecil kararı mürtefi olup bu cihet müktesep bir hak teşkil edemiyeceği ve müeccel bir cezaya ait hüküm suçun irtikâbında henüz *kesbi katiyet etmemiş* olduğundan ceza kanununun (95) inci maddesi hükmünün tatbiki ve binnetice tecil olunan cezanın ayrıca çektirilmesi gayri caiz olduğu cihetle ,*hâdisede içtima ahkâmının tatbiki iktiza etmesine göre* bu esasa müstenit israr kararı usul ve kanuna uyğun) görülmüştür.

Halbuki (95) inci maddenin her iki fıkrasında da (Mahkûm olan kimse *hüküm tarihinden itibaren*– müayyen müddet içinde–başka bir suçtan dolayi mahkûm olmazsa) kaydı vardırki, bu kayit muvacehe-

536

sinde, tecil edilen mahkûmiyte ait kararın ittihazı tarihinden itibaren işlemeğe başlıyacak olan bir ve beş senelik müddetlerin her hangi safhasında işlediği diğer bir suçtan dolayı mahkûm olan şahsın, tecil edilen mahkûmiyet kararı katiyet kesbetse de etmese de, içtima hüküm lerinden istifade ettirilemiyeceği tabiidir. Maddenin metni (hüküm tarihinden itibaren muayyen müddet zarfında suç işliyen kimsenin iki cezasıda ayrı ayrı tenfiz olunur) şeklide hulâsa edilebilir. Bu sebeple (hüküm kesbi kat'iyet etmezden evvel ikinci suç işlendiği takdirde içtima hükümlerinin tatbiki) icabına dair olan ceza heyeti umumiyesi kararında isabet olmadığı ve bu bapdaki içtihadların tevhidi lâzımgeldiği kanaatındayız.

2 — Müeccel cezaların tekerrüre esas teşkil edip etmiyeceği hususuna gelince, Kanun (94) üncü maddede (cezası tecil edilen mahkûm hazır ise mahkemenin reisi cezanın tecil edidiğini tefhim ettikten sonra yeniden bir suç işlediği takdirde — 95 — inci madde hükmü dairesinde tecil olunan ceza çektirilmekle beraber sonraki cürüm cezasının dahi şartlarına muvafık olduğu takdirde tekerrürden dolayı arttırılacağını kendisine ihtar eder) denilmiştir. Bu hüküm eğer mahkeme reisinin mahkûmu mahza korkutması için konulmuş değilse, kanunumuz müeccel cezanın tekerrüre esas teşkil edeceğini âmirdir.

Buna mukabil Temyiz mahkemesi tevhidi içtihat heyeti umumisinin 20/Mayıs/1942 gün ve 31 E. 14 K. numaralı kararı, müeccel mahkûmiyetin mutlak olarak tekerrüre esas olamıyacağını kabul ediyor. 8/teşrini evvel/1942 tarih ve 5231 sayılı resmi gazetede intişar ve (Tecil olunan cezayı istilzam eden suç ile sonradan ikaedilen suç bir cinsten olmadığı takdirde tekerrürün tatbik edilemiyeceği şeklinde yanlış bir hulâsayı ihtiva eden bu karar (94) üncü madde hükmünü bir zühul telâkki ederek alelitlak lağvetmiştir.

Kararın esbabı mucibesi (cezası ecil edilmiş olan hazır mahkûma içtima hakkındaki kanunî, müsaadeden istifade etmeksizin müeccel cezanın aynen çektirilmesine zamimeten ***sonraki cürüm cezasının dahi ancak şartlarına muvafık olmak kaydiyle*** tekerrürden dolayı arttırılacağının ihtar edileceğini âmir bulunan (94) üncü maddedeki ***ihtirazi kaydın taallûk eylediği tekerrür şartları 81 inci maddede infaz veya sukut hallerinin tahakkuku*** ile kabili izah olduğuna ve şartlarına muvafık tekerrürün tatbik edileceğini ihtar eden üncü madde hükmünü ani takip eden (95) inci maddenin ikmal etmesi icap edip bu maddede ise tekerrürden bâhis bir kayıt ve işaret bulunmadığına ve ***tekerrürün en mühim şartı*** olduğu cihetle

mütehalif iki kararın mesnedini teşkil eden infaz halinin müeccel cezada tahakkuku mümkün olamıyacağına binaen zikri geçen (94) üncü maddedeki ihtarın icra ve tatbik şeklini tamamlaması iktiza eden (95) inci maddenin sâkit kaldığı tekerrür hükümlerinin tatbikinde (81) inci madde hüküm ve sarahatına muganyir olarak tecil edilmiş mücazatın esas olamıyacağı) yolundadır.

Bizce yukarıya dercedilen kanun metni bu tarzda bir izaha müsait değildir. Zira:

a) — (Sonraki cürüm cezasının dahi ancak şartlarına muvafık olmak) kaydi ihtirazisinde mevzuubahis şartlar, esbabı mucibede zikredildiği gibi (81 inci maddedeki tekerrür şartları) değildir. çünkü evvelâ, 94 üncü maddede tekerrürden bahsetmek için 81 inci maddedeki şartları kaldırmak zaruridir. Eğer müeccel mahkûmiyeti müteakip yeni cürüm işlenir ve bu cürümden dolayı mahkûmiyet kararı verilirse, müeccel mahkûmiyet de infaz edilir ve infaz müntehasından itibaren muayyen müddetin geçmesinden sonra işlenen cürümden dolayı tâyin edilen mahkûmiyette şartlarına tevafuk ettiği taktirde umumî hükümlere göre, tekerrür ahkâmı tatbik edilmek mecburidir, bu halde müeccel cezanın diğer cezalara nazaran bir hususiyeti kalmaz binaenaleyh eğer 81 inci maddedeki infaz şartını müeccel cezalar için de düşünürsek (94) üncü maddenin tekerrüre mütaallik hükmü hakikaten zait ve bir zühul eseri telâkki edilebilir. Binaenaleyh evvelâ tekerrür şartlarının 81 inci maddedeki (infaz ve sukut) hallerine münhasır olup olmadığı, saniyen (94) üncü maddede zimnen 81 inci maddedeki şartların mevzuubahis edilip edilmediğini araştırmak icap eder. Tevhidi içtihat heyeti umumiyesi tekerrür şartlarının81inci maddedeki infaz ve sukut hallerinin tahakkuku e kabili izah olduğunu ileri sürmüştür ki bu fikir hiç bir veçhile abili izah değildir. Çünkü tekerrür şartları suç unsuru gibi amamen bulunmak zaruri olup bazıları gözden uzak tutulmaz. 81 inci maddeden başka, aynı babın 87 inci maddesinde mükerrer sayılmıyacaklar dört şıkda tahdiden tasrih edilmiştir. Bu şahısların ilk işledikleri suça ait mahkûmiyetten sonra 81 inci maddedeki şartların tahakkuku halinde tekerrür hükümleri, ikinci cürümlerinin cezası tâyin edilirken tatbik edilebilecek midir?. Binaenaleyh kararda da yazıldığı gibi bu şartları (en mühim, daha az mühim) diye bir kaç kısma ayırmak mümkün değildir. Bu şartların hepsi mutlaka tahakkuk etmelidir ki tekerrür hükümleri tatbik edilebilsin. Diğer taraftan kararın esbabı mucibesinde, (94 üncü maddedeki ihtirazî kaydın taallûk ettiği tekerrür şartları 81 inci maddede infaz ve sukut hal-

leriyle kabili izah olduğuna) ibaresi vardır. Bundan anlaşılıyor ki Temyiz mahkemei aliyesi 94 üncü maddedeki ihtirazî kaydın 81 inci maddeye atfedildiğini ve ayni zamanda başka tarafa atfedilmiş olmıyacağını kabul eylemiştir. Fakat 94 üncü madde doğrudan doğruya tekerrür şartlarından bahsetmeksizin (sonraki cürüm cezasının şartlarına muvafık olduğu taktirde) tekerrürden dolayı arttırılacağını zikretmiştir. Bu cümlenin (sonraki cürüm dahi, tekerrür şartları mevcut olduğu taktirde) şeklinde anlaşılması güçtür. Zira kanunun 94 üncü maddede sevkettiği hüküm istisnai mahiyettedir. Umumî mahiyette olmadığına ve tecil edilen cezada da tekerrür esasını kabul ettiğine göre infaz ve sukut şartının kaldırıldığını zikre lüzum görmemiştir. Zaten bu fasılda tekerrürden bahsetmek bu şartları kaldırmak demektir. Ancak, sonradan işlenen her suçun cezası için, bu istisnai vaziyetin hususiyetine bakılarak tekerrür hükümlerinin tatbik edilmesi mahzurunun önüne geçmek ve bütün şartları kaldırmadığını göstermek için (sonraki cürüm cezası dahi şartlarına muvafık olduğu taktirde) kaydi ihtirazisini ilâve ederek 87 inci maddedeki tekerrüre esas olmıyan cezaları hatırlatmıştır.

Bu vaziyet karşısında maddeyi başka türlü anlamıya imkân yoktur, kanaatındayız.

b) — Tevhidi içtihad heyeti umumiyesinin mucip sebeplerinden biri de 94 üncü maddedeki hükmün 95 inci madde ile itmam ve şekli tatbikinin irae edilmesi icabına rağmen 95 inci maddenin bu babda sâkit kalışıdır. Halbuki 94 üncü madde 95 inci maddenin bu bapta sâkit kaldığını unutmamış ve (95 inci madde hükmü dairesinde tecil olunan ceza çektirilmekle beraber) cümlei mütemmimesiyle tekerrür hükmünün 95 inci maddede mevzuubahis edilmiyeceğini ima ve tekerrür ahkâmının müeccel cezalarda da tatbiki icabını hiç bir zühule müstenit olmadan tasrih etmiştir.

Kanun anlayışımızın hakiki nazımı olan Temyiz mahkemesi değerli hâkimlerinin mütalâalarımı alâka ve noksanlarımı müsamaha ile karşılayacağını ümidediyorum.

599

No. 83

(Vasinin Azli)

Yazan :
Kevni SIZAN
Çankırı âza muavini

Medeni kanunumuzun 423—432 inci maddeleri vasilik sıfatının ne şekilde zeval bulunacağını ihtiva etmektedir.

Bu maddeler ahkâmına göre, vasilik sıfatı:

1 — Vasinin vefatı veya medeni hakları kullanmaktan mahrumiyetile.

2 — Temdit edilmediği takdirde dört senelik müddetin hitamile.

3 — Vasinin azlile zail olur.

Biz bunlardan üçüncüsünü yani vasinin azli mevzuunu ve medeni kanunumuzla İsviçre medeni kanunu arasındaki ayrılığı ve kanunumuzun tatbikatta doğurması melhuz olan ihtilâf ve müşkülâtı tetkik ve mütalâa etmek isteyoruz.

Medeni Kanunumuza Göre Vasinin Azli:

Vasinin azline mütedair hükümler kanunumuzun 427 ve mütaakip maddelerinde bulunmaktadır.

Bu maddeler umumî olarak tetkik edilirse şöyle bir tasnife tâbi tutmak mümkün olur.

A — Azil Sebepleri .....

B — Azil Usulü .....

A — Azil Sebepleri : 427 inci maddenin birinci fıkrası; (vasinin vasiliğe gayrı lâyık bir hali anlaşılır veya vazifesini ifada sui istimali veya fahiş bir ihmali görülürse mahkemei asliye tarafından azlolunur. Borcunu ödemekten âciz kalan vasi hakkında da hüküm böyledir.) Demekte ve azil hususunda esas kaideyi vazetmektedir.

Bu esas kaideye göre; vasi ancak asliye mahkemesi tarafından azlolunur. Vasinin azlolunabilmesi için de:

1 — Vasinin vasiliğe gayrı lâyık bir hali anlaşılması.

2 — Vazifesini ifada suiistimali veya fahiş ihmali görülmesi lâzımdır. Maddeden anlaşılan mânaya göre, vazifenin suiistimali hususunda bir derece gözetilmemiştir. Alelade sui istimal azil için kâfidir. İhmalden dolayı vasinin azli için ise bu ihmalin fahiş olması lâzımdır. Vasinin vasiliğe gayrı lâyık olduğu ve mevcut suiistimalin azli mucip olup olmıyacağı ve ihmalin fahişliğini taktir, şüphe yokk yapılacak tahkikat sonunda asliye mahkemesine ait bulunmaktadır.

3 — Borcunu ödemekten âciz kalması.

Bu esas kaidenin vazından sonra aynı maddenin ikinci fıkrasında kaidenin istinası gösterilmiştir. Buna göre, (Sulh hâkimi, vesayet altındaki kimsenin menfaatlarını tehlikede gördüğü anda; vazifesini gereği gibi ifa edemiyen vasinin başka bir kusuru olmasa bile, vazifesine nihayet verebilir.) Fıkra çok umumî ve takdire çok yer veren bir hüküm ihtiva etmektedir. Vesayet altındaki kimsenin menfaatları tehlikedemidir değil midir? Vasi vazifesini gereği gibi ifa ediyor mu etmiyor mu? Bu çok mühim suallerin cevabını vermek ve takdir etmek sulh mahkemesine ait bir salâhiyettir. Sulh mahkemesinin bu salâhiyeti istimalinde çok titiz davranması lüzumu izahtan varestedir. Tatbikatta fikir ayrılığı doğuracağına kani olduğmuz bu noktanın münakaşasını sona bırakarak burada bu kadarla iktifa edelim.

B — Azil Usulü: Bu husustaki hükümler 428 — 432 inci maddelerde sıralanmıştır. Asliye mahkemesi, vasinin azlini müstelzim sebeplere nasıl muttali olacaktır? 428 inci madde (Temyiz kudretini haiz vesayet altındaki kimse ve alâkadarlardan her biri vasinin azlini talep edebilir. Azli mucip bir sebebin vücuduna diğer bir suretle muttali olan sulh hâkimi, vasiyi azle tevessül ile mükelleftir.) demektedir. Şu halde; vasinin azli:

a — Temyiz kudretini haiz vesayet altındaki kimse.

b — Vesayet işile alâkadar olan kimseler. (Bunlar, karı koca çocuklar, ana baba, diğer hısımlar ve mahcurum alacaklılarıdır.)

c — Azli mucip bir sebebin mevcudiyetine muttali olan sulh hâkimi taraflarından talep olunabilecektir. Böyle bir tâlebin vukuu üzerine asliye mahkemesi doğrudan doğruya vasinin azline karar veremez.

Buna karar verebilmek için asliye mahkemesi tarafından, vasinin mahkemeye arzolunan azli mucip sebeplerin doğruluk derecesinin tahkik edilmesi ve vasinin bu husustaki müdafaasının alınması lâzım gelmektedir. Bütün bunlar tamamlandıktan sonra asliye mahkemesi

tarafından azil hakkında müsbet menfi bir karar verilecektirki bu karar kabili itiraz değildir. Azli mucip bir sebebin mevcudiyetine muttali olduğunda vasinin azline tevessül etmekle mükellef olan sulh hâkiminin bu yolda başkaca salâhiyetleri de bulunmaktadır. 429 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre, sulh hâkimi hafif yolsuzluklarda vasiye sadece azline tevessül olduğını ihtar ve onu nihayet 25 liraya kadar para cezasına mahkûm edebilir. 430 uncu maddede bu salâhiyet biraz daha genişletilerek sulh hâkimine,teehhürde tehlike varsa,vasiye muvakkaten işten el çektirmek ve icabında tevkif ve mallarını haczettirmek hakkı verilmiştir. Sulh hâkimlerinin bu kararlarına karşı asliye mahkemesi nezdinde itiraz hakkı verilmektedir.

İsviçre Kanununa Göre Vasinin Azli:

İsviçre kanunu medenisi vasinin vesayet makamı «autorite tutelaire» yani bizde sulh hâkiminin mukabili olan makam tarafından azledilecği kabul edilmiştir. Bu hususa müteallik hükümleri İsviçre kanununun 445-450 inci maddelerinde görüyoruz.Bu hükümleri kısaca hulâsa edersek; vasinin vasiliğe gayri lâyık bir hali anlaşılır veya vazifesini ifada suiistimâl veya fahiş bir ihmali görülürse vesayet makamı tarafından azlolunur. Borcunu ödemiyen vasi hakkında da hüküm böyledir. Vazifesini gereği gibi yapmıyan vasinin hiç bir kusuru olmazsa dahi vesayet altındaki kimsenin menfatları tehlikede ise vesayet makamı hiç bir tahkikata lüzum görmeden vazifesine nihayet verebilir. Vasinin azlini mümeyyiz olup vesayet altında bulunan kimse ve alâkadarlardan her biri talep edebilir.

Azli mucip bir sebebin mevcudiyetine diğer bir suretle muttali olan *Vesayet Makamı* vasinin azli için resen harekete geçer.

Vesayet makamı ancak tahkikat icrasında ve vasiyi dinledikten sonra azle karar verebilir. Daha az ehmmiyetli hadiselerde makam vasiy azli ile tehdit ve azami yüz frank para cezasına mahkûm edebilir.

Teehhürde tehlike varsa, vesayet makamı vasiye muvakkaten işten el çektirebilir. İcabında tavkif ve mallarını haczettirebilir. Vesayet makamı azil ve inzibatî cezadan maada vesayet altındaki kimsenin menfaatının icap ettirdiği tetbirleri de ittihaz ile mükelleftir.

Vesayet, makamının bütün bu kararlarına karşı alâkadarların, *mürakaba makamına*" autorite surveillance" iriraz hakları vardır.

İsviçre Kanunu İle Kanunumuz Arasındaki Farklar Ve Kanunumuzun Tatbikatta Doğurması Melhuz Meşkülatlar:

İsviçre medeni kanunu vasinin vesayet makamı" autorite tutelaire" (Bizde sulh hâkimi) tarafından azledileceği prensibini kabul et-

602

miştir. Bu esasa göre; yukarda ber tafsil izah olunduğu üzere, vasi, kanunun 445 inci maddesinin birinci fıkrasında gösterilen sebeplerin mevcudiyeti halinde 446 ıncı madde hükümleri dairesinde yapacağı tahkikat sonunda azle karar verecektir. 445 inci maddenin ikinci fıkrasındaki hallerin mevcudiyeti takdirinde ise ihzari bir tahkikata lüzum görmeden vasinin vazifesine son verecektir.

Bizim kanunumuz ise, 427 inci maddesinin birinci fıkrasında, azlin esas itibarile asliye mahkemesi "mürakabe makamı" tarafından 428 inci madde hükümleri dairesinde yapılacek tahkikat neticesinde yapılacağı ve ancak 427 inci maddenin ikinci fıkrasında gösterilen hallerde sulh hakimi "vesayet makamı" tarafından da resen vasinin vazifesine nihayet verileceği yani azlolunacağı beyan edilmektedir. Bu hususta iki kanun arasında salâhiyetli makam bakımından esaslı bir fark göze çarpmaktadır. İsviçre kanununun hükümleri gayet sarih ve hiç bir ihtilâfa meydan vermiyecek sekildedir. Vasinin herhalde vesayet makamı "sulh hakimi" tarafından azline karar verilebilecek ve bu karara karşı vasinin mürakaba makamına "asliye mahkemesi" bir itiraz hakkı mevcut bulunacaktır. Bizde ise vasi kaideten asliye mahkemesi "mürakaba makamı" tarafından azledilmekle beraber istisnaen, sulh hakimi "vesayet makamı" vesayet altındaki kimsenin menfaatlarını tehlikede gördüğü anda vazifesini gereği gibi yapamıyan vasinin, başka bir kusuru olmasa bile, vazifesine nihayet verebilecek yani azledebilecektir.

Vasinin vazifesini gereği gibi yapabilip yapamadığını ve vesayet altındaki kimsenin menfaatlerinin tehlikede olup olmadığını kim takdir edecektir? Şüphesizki vazifeye nihayet vermeye salâhiyetli Sulh hâkimi ... Bir kanunî salâhiyetin istimalini iki makama bu husus bunlardan biri diğerini kontrol etmek ve kararlarını itirazen tetkik etmek vaziyetinde olan) tahsis etmenin tatbikatta bir çok zorluklar doğuracağı tabiidir. Kanunumuzun 427 inci maddesinin ikinci fıkrasında vesayet altındaki kimsenin menfaatlerini tehlikede gördüğü anda, sulh hâkimine azil salâhiyeti tanındığı halde 430 uncu maddede teehhürde tehlike olduğu taktirde vasinin, sulh hâkimi tarafından muvakkaten eli işten çektirilerek, ayrıca azline tevessül edeceği gösterilmiştir. Bu maddede "teehhüründe tehlike bulunan şey" şüphesizki vesayet altında bulunan kimsenin menfaatlarıdır. Bu vaziyette 427/2 inci madde ile 430 uncu madde hükümleri biribirile tedahül etmiyor mu?

Vesayet altında bulunan kimsenin menfaatları tehlikede ise ve menfaatların korunmasının teehhüründe tehlike varsa sulh hâkimi vasiyi

azilmi edecektir, yoksa muvakkaten işten el çektirerek asliye mahkemesi nezdinde azline tevessül mü edecektir? İşte tatbikatta bir çok müşkülât ve fikir ayrılığı doğurması muhtemel olan nokta budur.

Fikrimize göre; Vazı kanun vasinin azli hususunu daha garantili bir şekle sokmak ve bu sebeple azil salâhiyeti asliye mahkemesine tevdi etmek istemişse 427 inci maddenin ikinci fıkrasında tahkikatı icap ettirmeden azli müstelzim hallerdeki azil salâhiyetinin de asliye mahkemesine tevdii daha iyi olurdu. Böyle bir gaye güdülmemişse İsviçrede olduğu gibi, azil salâhiyeti tamamile sulh mahkemesine tanınarak bu kararlara karşı bu makamın kanuni mürakıbı vaziyetinde bulunan asliye mahkemesi nezdinde itiraz hakkı tanımak daha pratik olurdu.

Yazımıza son verirken, tecrübeleri ve üstün bilgilerile bizi aydınlatan meslek büyüklerimizin bu husustaki tereddüdümüzü izale edecek yazılarını büyük bir merak ve alâka ile beklediğimizi bildirmeyide vazife biliriz.....

No: 84

YENİ HUKUKÎ ESERLER

PROF. DR. HIFZI VELDET — MEDENİ HUKUK DERSLERİ I, 1. UMUMÎ ESASLAR. İstanbul, Ahmet Sait Matbaası, 1933. 242 Sah. 135 Kuruş.

İstanbul üniversitesi hukuk ve iktisat fakültelerinin genç ve değerli medeni hukuk profesörü Dr. Hıfzı Veldet medeni huhuk alanında ilk mühim eserini vermiş bulunuyor.

Hıfzı Veldet'in ilk başarıları, bizce; tercümelerile başlar. Profesör SCHWARZ'la birlikte çalışma yıllarının—ki bu yılların ne kadar zevkli olduğunu bizzat Hıfzı Veldet'de itiraf ediyor—eserleri olan «MEDENİ HUKUKA GİRİŞ» ve «BORÇLAR HUKUKU DERSLERİ»inde sağlam bir hukuk terbiyesi ve kültürü almış, mefhumları eyi kavrayan ve eyi ifade eden, selis bir mütercim olarak temayüz etişti. Daha sonra, okadar faydalı küçük FUNK tercümesi bu ilk hissi daha çok kuvvetlendirdi. Bazılarınca biraz iddialı bir mukaddeme taşıyan Von TUHR tercümesinin ilk formaları ise bizi gerçekten muvaffak bir mütercimle karşı karşıya bırakmıştı.

Fakat, memleketimizin okadar muhtaç olduğu hukuk rönesansının, daha doğru bir tâbirle, hukuk ilmi rönesansının içinde kendilerine lâyık yerleri alan bu kalem mahsülleri, bütün muvaffakiyetlerine rağmen, nihayet, tercüme eserlerdir.

Nitekim, bu tercüme eserlerin yanında ve bunlara müvazi olarak Hıfzı Veldet'in, Batının emin bilgi metotlarını memleketimizin gerçeklerine tatbik etmek, bu memleketin ve cemiyetin kanunlarına yükselmek, bir kelimeyle bu memleket hukukunun ilmini yapmak hususunda Türk bilginine düşen ana vazifeyi unutmadığını gösteren bir haylı kalem tecrübelerini, incelemelerini hatırlayoruz. Daha uzağa gitmemek için, «Cemil Bilsel'e Armağan» da çikan «*Boşanma sebeblerinin, hukuk tarihi, kilise hukuku, ve hukuk politikası bakımından umumî surette tetkiki*» ile Türk Hukuk Kurumu tarafından tertip edilen münakaşalı konferans için hazırladığı «*Evlenme ve bo-*

605

şanma hukukmuzda, medenî ve cezaî bakımından ne gibi tadilata ihtiyaç vardır?» adlı etüdü zikretmekle iktifa edelim.

Fakat, her profesörün üzerine asıl titrediği talebesine hediye ettiği ders kitabıdır; Hıfzı Veldet, şimdi ders kitabının bir kısmını Doçent olarak on yıl önce iltihak ettiği üniversite tedris hayatının, ilk semeresini vermiş bulunuyor.

«MEDENİ HUKUK DESRLERİ I,ı,»her şeyden önce, Türk Medeni hukukunun dersleridir. Başka tâbirle, bu kitap, yalnız İsviçre ve umumiyetle Batı hukuk eserlerinin kuru ve cansız bir kopyası ve inikâsı değildir. Cemiyetimizin ihtiyaçlarına, mahkemelerimizi içtihadlarına hassasiyetle kulak kabartan dikkatli bir müşahidin eseridir. Hususî hukukumuzun bir çok hayatî meselelerine müellif tarafından gösterilen alâka bunun canlı bir delilidir. Misal olarak, Medeni kanunun tadili (sahife III). Türkiyede örflere misaller (sahife 36 ve bahislerine ayrılan sahifeleri zikredelim.

Gerçekten, bugün kanun maddelerinin inceliklerini sıralayarak, hattâ maddeler arasındaki mantıkî teselsül ve rabıtayı belirtmekle hukukcunun işi bitmiyor. DUGUİT, «âlimin vatanı yoktur sözü hiç olmazsa kısmen yanlıştır. Bilakis, her âlimin bir vatanı vardır.» derken ne kadar haklıdır.

Daha sonra «MEDENİ HUKUK DERSLERİ I, ı» , İsabetli bir hukuk talâkkisine dayanmaktadır: gerçekten, kanun bir nas olmayıp nihayet bir insan eseridir; içtimai millî hitiyaçları karşılamak üzere konmuştur ve bunları en eyi karşılayan kanun en mükemmel kanunundur. (Bak: ÖNSÖZ, I V).

Bölüm bakımından H. Veldet'in kitabı, mefhumlar ve mevzuun bu mefhumlara göre bölümü bakımından V. TUHR ve Schwarz ile memleketimizde tesiri hissedilen Alman doğmatiğine sadık kalmıştır, denebilir.

Eserde dikkati çeken hususiyetlerden biri de *dil temizliği ve* teklif edilen yeni ve Türkçe ıstılahların bolluğudur. Müellif, dilimize ve şivemize aykırı ifadelerle yabancı kelime ve kaidelerden aynı derece de kaçınmakta haklıdır.

«*Tarimler meselesi*ne gelince, profesörün yeni ıstılahlar ve terimler bulmakta muvaffak olduğunu kabul eylemek lâzımdır. Gerçekten, hukuk ilmi ve hukuk dili, nihayet, bir tâbirler ve terimler mecmuasıdır. Hukuk ilminin ortaya attığı veya tefrik ettiği her mefhum ancak ayrı ve bariz bir terimin içine dökülmekle ayrı bir varlık ve mâna kazanır. Müellifin bu zarureti takdir ederek ortaya attığı terimlerin bir kaçını şöylece sıralamak, bu denemeler hakkın-

da bir fikir verecektir kanun koyucu, emredici hukuk, yedek hukuk kaideleri,mala bağlı hak)kurucu, değiştirici, bozucu) yenilik doğuran hak, tasarrufî ve iltizamî muameleler, kazandırıcı muamele, yokluk, bozuk ve bozulabilir muameleler, lehine teberrü yapılan, hakkı düşüren müddet, hakkın eyiye kullanılması, hakkın fenaya kullanılması, ödememezlik de def'i, peşin dâva defi, karinenin veya resmî senetlerin çürütülmesi .. Vs:

«MEDENİ HUKUK DERSLERİ I,ı», tertip ve tasnif itibariyle paragraf sistemini takip etmektedir. Alman'ca eserlerin tercüme veya adaptasyonu memleketimizde yavaş yavaş bu sisteme revaç vermektedir.

Nihayet, yine Alman'ca eserlerde rastlanan şema usulünün tatbiki de faydalı olmuştu. Bilhassa hısımlar, mirasın taksimi, borç münasebetleri bahsinde, mücerret mefhumları müşahhas ve daha kavranılır bir şekile sokması itibariyle şema usulü müfit olmaktadır.

K. F. A

* * *

Ord. Prof. Muammer Raşit Seviğ — Devletler Hususi Hukuku. Cilt II. İstanbul 1943 Arkadaş Matbaası. 292 Sah. 260 Kuruş 292 Sahife. 260 Kuruş.

İstanbul üniversitesi hukuk fakültesinin sayın ve kıymetli ordinaryüs profesörü Muammer Raşit Seviğ, devletler hususi hukuku üzerinde yazdığı mühim eserinin ikinci cildini de neşretmiş bulunuyor.

Talebeler ve bütün hukukçular bu mühim ve kendi sahasında biricik sıfatına lâyık eserin tamamlanmasını memnuniyetle karşılayacaklardır.

Devletler hususi hukuku, bütün hukuk şubeleri arasında belki de en girift, en müphem ve en az istikrara ermiş disiplinlerden birisidir. Müsbet hukuk kaideleriyle halledilmesi gereken bir takım hususların ya hiç tanzim edilmemiş olması veya konulan esasların eski rejim ve eski zihniyetin gayri tabiî tezahürlerini ihtiva etmesi, devletler hususi hukuku alanında çalışan hukukçunun işini zorlaştırmaktadır. Birde buna, hukukî eserlerin yok denecek kadar az olması ilâve edilirse, gerek talebenin, gerek bu bahislerle alâkalı müşahhas ve münferit vâkıalarla karşı karşıya bulunan tatbikatçıların uğradığı müşkilâtın büyüklüğü anlaşılır.

Bu itibarla, İstanbul darülfününü ve üniversitesinde uzun zamandanberi salâhiyetle bu mevzuu tedris eden ordinaryüs Prof., bilgi ve tecrübelerinin meyvesini büyük bir traité şeklinde hukuk efkârı umumiyesine sunmakla gerçekten bir boşluğu doldurmuş oluyor.

Birinci ciltte devletler hususi hukukunun ana mefhumları ve çetin bahisleri hakkında kâfi bilgi edinen okuyucu, ikinci ciltte «daha derin tetebbü ve mahkemelere sevketmek ve monografilere yol açmak mülâhazasiyle» daha geniş bir ölçü tutulduğunu görecektir. Gerçekten, kitabın başlıca bahisleri müstakil bir monografi gibi müstakil ve geniştir.

Kitabın muhtevasına gelince: alacağın temliki, poliçaya ait ihtilâflar, ticari senetlerin ziyaı; kazai salâhiyet (teoriler, mevzuat, kazai salâhiyete ait kaidelerin tafsil ve tasnifi, diğer kaideler, ecnebi mahkemelerden verilen kararların infazı, kazai muafiyet, teminat, usulü muhakeme); deniz ticareti hukukuna ait kanun ihtilâfları,

Devletler hususi hukukunda iflâs (tarihçe, doktrin, münakaşaları, birlik prensibi ve bundan doğan neticeler, Türkiye'de cari sistem),

Bahisleri mufassalan tetkik edilmiştir.

Kitabın sonuna eklenen kanun, nizamname, muahade ve mukaveleler—ki en lüzumlularıdır— okuyucunun işini çok kolaylaştırmaktadır. Yine kitabın sonuna ilâve edilen lûgatçe, devletler hususi hukukunda en çok rastlanan yabancı lûgatleri bir araya toplamaktadır.

K. F. A.

608

Prof. Dr. Hüseyin Avni Göktürk — Medeni Hukuk 11. Aile Hukuku. Ankara. 1943. Recep Ulusoğlu Basımevi. 278 Sah. 375 Kuruş.

Ankara hukuk fakültesi ve Siyasal bilgiler okulunun değerli profesörlerinden Dr. H. Avni Göktürk medeni hukuk üzerine yazdığı faydalı eserin aile hukukuna ayrılan ikinci kısmını da neşretmiş bulunuyor. Çalışkan profesörümüz, bu suretle, münevver ve şuurlu bir hukukçu sıfatıle hem hukuk kütüphanemize yeni bir eser kazandırmış oluyor, hemde yüksek tahsil devrsinde kitapsızlık, vasıtasızlık içinde bunalan talebesinin eline faydalı bir alet vermiş oluyor.

Prof. Bundan altı yıl önce neşreylediği «*Miras hukuku*» ve — geçenyıl bu sütunlarda bahsetmek fırsatını bulduğumuz – «*şahsın hukuku*» adlı eserlerinde takip ettiği usulü muhafaza etmektedir: Bern hukuk fakültesinin mümtaz prof. lerinden Tuor tarafından yazılıp dört defa basılan ve Federal mahkeme greffier'lerinden Dé schenaux tarafından geçen yıl fransızcaya çevrilen «Das schweiz. Zivilgesetzbuch» adlı değerli bir eseri aile hukuku bahsindede esas ittihaz edilmiş görmekteyiz. Ecléctique bir metodun – bazen zaruri — insicamsızlıklarına düşmektense böyle sağlam bir yapı üzerine bina kurmak, elbette daha faydalıdır.

Eserin metoduna gelince; profesörün bu yeni kitabı da, metod, hacim bakımından daha ziyade hukuk öğrenenler göz önünde tutularak hazırlanmıştır. Bu itibarla kitap daha çok aile hukukuna ait prensiplerin izahı mahiyetini taşımaktadır. Hukukun teferrüat meseleleri hakkındaki nazarî tetkik ve münaşakalar, bilerek ve istenilerek, kitabın çerçivesi dışında bırakılmıştır.

Bununla beraber, icap eden yerlerde isviçre ve Türk yüksek mahkemelerinin ameli kıymeti yüksek olan kararları kaydedilmiştir.

Müellif; hukukumuzun zihinleri işgal eden günlük meseleleri hakkında vaziyet almak fırsatını da, yer yer, bulmaktadır. Eski aile hukukumuzla yeni aile hukukumuzun vasıflarını karşılaştıran bahiste yazılan uzun not bu bakımdan dikkate layıktır (bak: sah. 4).

Eserin muhtevasına gelince: Medeni kanunumuzun aile hukukuna ait bahisleri üç bapta toplanmıştır.

Birinci bapta evlenmenin kurulması ve sona ermesi (nişanlanma, evlenme mukavelesinin tesisi; evlenmenin sona ermesi); evlenmenin umumî hükümleri (evlenmenin şahsı hükümleri mal rejimleri huku-

609

ku): muhtelif mal rejimleri (mal ayrılığı rejimi, mal birliği rejimi, mal ortağı rejimi, karıkoca mallar rejimleri sicili) incelemiştir.

Hısımlığa ayrılan ikinci bapta nesebi sahih çocuklarla (sahih nesebin kaynağı: nesep sihatının umumî hükümleri). Nesebi sahih olmıyan çocuk (evlenme dışı babalıktan doğan hukuk münasebetleri); aile topluluğu (nafaka mükellefiyeti, ev reisliği, aile malları) bahisleri tetkik edilmiştir.

Vesayete ayrılan üçüncü ve son bahiste: vesayetin tanzimi (vesayetin uzuvları. Vesayetin tesisi, vasinin tâyini, kayımlık ve müşavirlik), vesayetin idaresi, (vasinin va zife ve hakları, kasırın bizzat veya vasi ile müşterek muamele yapması, vesayet dairelerinin vesayete iştirak ve müdaheleleri, vesayet uzuvlarının mesuliyeti), vesayetin sonu (sona erme ve erdirme sebepleri, vesayetin hitamına terettüp eden neticeler) bahisleri gözden geçirilmiştir.

K. F. A.

Millî Müdafaa Hukuku ve Devletler Harp Hukuku
Rifat Taşkın(Askerî Temyiz Mahkemesi
Müddeiumumiliğinden Emekli.
Ankara, 1943, 242 sahife, 450 kuruş)

Millî müdafaa hukuku ve devletler harp hukuku: İşitmeğe ve görmeğe alışık olmadığımız bu isimler bu mevzuun bizde ne kadar işlenilmemiş olduğunu göstermeğe kâfidir. Hakikatan, Müellifin de önsözde dediği gibi, Türk hukukçuları millî müdafaaya taalluk eden hukuk sahasında şimdiye kadar pek az meşgul olmuşlardır.

Hukuk ilminin bu sahasında geçen Büyük Harple şimdi içinde, daha doğrusu kenarında bulunduğumuz İkinci Dünya Harbinin doğurduğu yenilikler bu hukukun hakikî mânasını tamamile değiştirmiştir.

Bütün bunlar mevzuun ne kadar bâkir olduğunu, boşluğun ne kadar derin bulunduğunu göstermektedir.

Bu kitabın münderecatına göz atılırsa orduya ve onun teşkilâtı ile sevk ve idaresine taalluk eden hukukî esaslar, silâh hizmeti, askerlik hizmeti subaylık hizmeti, yedek hizmet askerî hizmet münasebetleri, karakol ve emniyet hizmetleri, dahili düşmana karşı ordunun müdahelesi, örfi idare, orduda hukukî himaye usul ve organları, askerî idare hizmeti, karada denizde ve havada döğüşmelere ve yaralılara taallûk

610

eden hukuk ile bitaraflık, harp esirliği, kızılay hukukundan bahsedildiği ve devletler harp hukukunu tanzim eden milletler arası tanzim edilen beyanname ve mukavelelerin metinlerinin ilâve edildiği görülür.

Millî müdafaaya taallûk eden yeni nizamı ve bugünkü askerî teknik ve teşkilâtın dayandığı hukukî esasları gösteren bu kitap ilim hayatımızda mühim bir boşluğu doldurmuştur.

N. KUNTER

Son değişikliklere göre şerhli ve izahlı Millî Korunma Kanunu.

Sedat Çumralı — Talat Karay. Ankara, 1943, 256 sahife, 250 kuruş.

Fevkalâde zamanlara mahsus bir kanun olan Millî Korunma Kanunun fevkalâde ehemmiyeti karşısında, bu kanunun geçirdiği değişikliklerle bu kanuna istinaden çıkarılan beşyüze yakın koordinasyon heyeti kararlarının çok geniş ve o nisbette yeni bir mevzuun tatbikatçılarına gösterdiği güçlükleri yenebilmek için hakikaten böyle bir kitaba ihtiyaç vardı.

Konya mebusu Sedat Çumralı'nın Ankara Millî Korunma Hâkimliğinde bulunduğu sırada neşretmiş olduğu (son değişikliklere göre şerhli ve izahlı millî korunma kanunu) nun mevcudu kısa bir zamanda tükenmişti. Şimdi Müellif Ankara Milî Korunma Mahkemesi Müddeiumumîsi Talat Karay ile birlikte bu eserin ikinci tabını neşretmiştir.

Kitap yeni baştan bir tetkik ve tasviyeye tâbi tutulmuştur. Koordinasyon heyeti kararlarından lağvedilmiş olanlar çıkarılmış yerine umumî hükümler ihtiva eden ve her daire ve şahıs için lüzumlu olan kararlar ilâve edilmiştir. Ayrıca her maddeyi ilgilendiren kararar hiç bir şüpheye mahal bırakmamak üzere maddenin altına derc edilmiştir. Birinci tabın neşrinden sonra gerek Ankara Millî Korunma Mahkemesinden ve gerek diğer mahkemelerden sadır olup ta Temyiz Mahkemesinin müteaddit dairelerinden çıkmış olan kararlarda

64

büyük bir dikkat ve itina ile toplanarak maddelerin altına konulmuştur. Suç unsurlarının tahlil ve tenkidinde aranılması gerekli olan hususat birbirine benzemiyen kararla belirtilmeğe çalışılmıştır.

Koordinasyon heyeti kararları hulâsası yine kitabın sonuna konulmuştur. Çoğu tamamen hususî mahiyette olan bu kararlar herkesi alâkalandırmıyacağından neşri okuyucuyu fuzulî olarak işgal edecekti.

Millî Korunma Kanununun tatbikinde çalışmış ve çalışmakta bulunmuş olan müelliflerin salâhiyetle hazırladıkları bu faydalı kitabın bir kusurunu belirtmek istiyoruz. Millî Korunma Kanununu yalnız hukukçuları değil, bütün vatandaşları ilgilendiren bir kanundur. Hukukî bilgileri ve kanun tekniği ile alâka ve teması fazla olmıyan kimselerin karşılaştıkları meseleleri halle yarayabilecek metin ve kararları kolaylıkla bulmalarının temin edecek bir tahlilî fihrist bu kitaptan istifade imkânlarını artırırdı diye düşünüyoruz.

N. KUNTER

İstanbul hukuk fakültesi - mecmuası (cilt VIII, sayı 3—4) çok zengin ve değerli etüdlerle intişar etmiş bulunuyor. Mecmua muhteviyatı şunlardır: ***C. Bilsel:*** — Devletler Hukuku Türk Enstitüsünün kuruluş nutku. ***N. Menemencioğlu*** — Devletler Hukuku Türk Enstitüsünü açış nutku. ***Prof. A. R. Turnagil*** — İslâmiyet ve milletler hukuku. ***R. Sarıca*** — Türk Devlet şûrasına göre hükümet tasarrufları ***N. Şensoy***—Âmme para cezaları. ***M. R. Sevig*** — Mukavelelerin akdedildiği yerin tâyini. ***H. Veldet*** — Türk Medeni Kanunu ve idarecilerimiz. ***T. Rado-Basman*** — Roma hukukunda bazı evlenme şekilleri. ***Z. F. Fındıkoğlu*** — Hukuk ve içtimaiyat tarifleri. ***F. Vali*** — Adalet ve kuvvet ***De Donnedieu de VABRES***—Nasyonal sosyalist ceza hukukunun kaynakları. ***K. Oftinger*** — Cari akitlerin temellerinde buhran icabı tahavvül. ***Lévy-Brühl*** — A. Comte'in sosyolojisi ***Okandan, Saymen, Belik, Hıfzi Timur:*** Eser tahlil ve tenkitleri.

K. F. A.

612

No. 74

Sigortalarda Akit Serbestisi [*]

Konferans veren :
Dr. Ernst E. Hirsch
İstanbul Üniversitesi
Ticaret Hukuku Ord. Profesörü.

Dünyanın dört bir bucağını saran harp, hukuk denilen hayatî müessesenin temellerini çok sarsmış bulunmaktadır. Bu husus inkâr edilemez bir hakikattır. Gün geçmiyor ki, dünyanın her hangi bir köşesinde en esaslı hukuk prensipleri kâh bu, kâh şu sebepten dolayı ihlal edilmesin. Bu şartlar altında bir hukuk profesörünün hukukî bir mes'ele hakkında alenî bir konferans vermesi ilkbakışta belki biraz garip görünür. Fakat Türk Hukuk Kurumunun faaliyette bulunması ve tertip ettiği konferansların büyük alâka uyandırması Türkiyede hukuka ne derece ehemmiyet verildiğini göstermesi bakımından, önemle kaydı gereken bir noktadır. Bundan kuvvet alarak hepinize, hususile Türk Hukuk Kurumunun yorulmaz başkanına teşekkür etmeği bir borç bilirim.

Bugünkü konferansımın konusu «sigortalarda akit serbestisi» dir. Sigorta denilen olay, hukukî bir münasebet olup ya bir mukaveleden veya mukavele akdine ihtiyaç olmaksızın doğrudan doğruya kanundan doğar.

Kanunî sigorta münasebetinde fertlerin rızası rol oynamadığından bu hususta "akit" ve "serbesti" kelimeleri kullanılamaz. Tamamen âmme hukukuna giren bu mesele mevzuumuzun dışında kalır.

Akdî sigorta münasebetine gelince Ticaret kanununun 932 inci maddesinde sigorta ferdî (endividüel) bir akit olarak şu şekilde tarif edilmiştir: «Sigorta bir akittir ki, bununla sigorta eden şahıs, ücret mukabilinde bir kimsenin tâyin edilen fevkalâde hallerde yahut mücbir sebeplerden dolayı gerek duçar olacağı zayiat ve hasaratın tazminini gerek bir kimsenin hayat müddetine veya hayatının vakayi ve hadisatına müsteniden bir para itasını deruhte eyler."

Arzettiğim kanunî tarifden anlaşılacağı gibi, sigorta denilen muamele zımnında bir taraf muayyen bir meblağın tediyesile şartsız olarak mükellef olduğu halde diğer tarafın vecibesi ileride vukubulacak meşkûk bir hadi-

[*] Bu konferans 27-3-943 tarihinde Türk Hukuk Kurumu adına Dil- Tarih ve Coğrafiya Fakültesinde verilmiştir.

613

senin gerekleşmesine tâlik edilmiştir. Yani sathî bir bakışta sigorta muamelesi şarta bağlı olan mukavelelerdendir.

Diğer yandan her sigorta muamelesinde tarafların taahhüt ettikleri vecibeler arasında göze çarpan bir kıymet nisbetsizliği müşahede edilebilir. Nisbeten az olan bir prim mukabilinde, korkulan hadisenin tahakkuku anında prim mıktarına nazaran muazzam bir meblağın tediyesi talep edilebilir. Nüktedan bir zat, bu nispetsizliği pek veciz bir şekilde şu cümle ile ifade etmiştir: Sigorta öyle bir müessesedir ki felâketten masun kalanlar aldıklarından ziyade verirler, felâkete maruz kalanlar ise verdiklerinden fazla alırlar. Münferit sigortalı şahıs bakımından bu söz herhalde doğrudur. Binaenaleyh sathî bir bakışta sigorta muamelesi kârı ve zararı meçhul (aléatoire) bir mukaveledir. Zira korkulan hadisenin tahakkuk edip etmediğine göre bir veya öbür taraf için bir zarar veya bir kâr husule gelir.

Bundan dolayıdır ki sigorta muamelesi asırlarca bir nevi kumar telâkki edilerek ya kesin olarak menedilmiş veya hukukî himayeden mahrum kalmıştır. Fakat nasıl ki tesadüfî bir kumar ile hükümetçe müsaade edilmiş piyango arasında kat'ı bir tefrik kabul olunmuşsa: aynı surette tesadüfî sigorta muamelesi, kütlevî ve teşkilâtlandırılmış sigortadan ayırt edilmelidir.

Tarihî bakımdan sigorta muamelesi başlangıçta ferdî (endividüel) bir hukuk münasebeti manzarasını gösterdiği halde son yüz senenin tekâmülü neticesinde maşerî (kollektif) bir hukuk münasebeti mahiyetini iktisap etmiştir. Asrî sigorta, ilmi esaslara dayanan içtimaî bir teşkilâttır. Büyük adetler kanunu ile ihtimalî hesabın sigorta muamelelerine ne derecede tesir icra ettiği herkesçe malûmdur.

Bunun için plânlı bir hareket hattı her sigorta teşekkülünün esas temelini teşkil eder. Fennî teşkilât sayesinde işletilen her sigorta aynı tehlikeye maruz kalan sigortalıların bu tehlikeyi müştereken taşımaları esasına istinat eder. Yani tabir caiz ise münferit sigortalının zararı bütün sigortalılar arasında dağıtılır. Zararın tevzi sureti bilâhare zarar miktarına göre tâyin edilebileceği gibi evvelce de yani hasar husule gelmeden, muhtemel ihtiyaçlara göre tesbit de edilebilir. Bu son halde sigortalılar tarafından ödenen sigorta ücreti hakikatı halde iştirak payından başka bir şey değildir. Diğer bir ifade ile denilebilir ki teknik usûllere göre, mücerret bir surette önceden tesbit edilen sigorta primi bütün sigortalıların taşıdıkları tekmil zararın münferit sigortalıya tesadüf eden iştirak payını teşkil eder. Kendilerini aynı sigorta teşekkülü nezdinde aynı rizikolara karşı sigorta ettiren kimseler fiilî ve dolayısile hukukî bir birlik teşkil ederler. Bu birliğe «tehlike birliği» denir. Tehlike müşterek olduğu ve zararın da mütenasip bir surette alâkadarlar arasında taksimi gerektiği cihetle aynı sigorta te-

614

şekkülü nezdinde ayni rizikolara karşı kendilerini sigorta ettirmiş olanların ödedikleri primlerin heyeti mecmuası, mezkûr sigortalıların muhtemel tazminat alacaklarına karşılık mahiyetindedir. Karşılık yalnız aynı tehlikeye maruz kalan sigortalılara tahsis edilmiş olduğundan, sigorta teşekkülleri, faaliyet sahalarına giren her sigorta koluna mahsus olmak üzere teknik ihtiyatları ayırmak mecburiyetindedir. Her sigorta teşekkülünde hayat, yangın, kaza, nakliyat sigortası gibi her sigorta kolu diğerlerinden müstakildir.Bu sebepten dolayı mesela hayat sigortalarına tahsis edilen karşılık, kendilerini yangına karşı sigorta ettirmiş olan kimselerin uğrıyacağı zararların kapatılması için kullanılamaz.

İzahına çalıştığımız esaslar her sigorta münasebetinin iktisadî ve hukukî temelini teşkil ettiğinden karşılıklı yardım prensibi yalnız mütekabil sigorta denilen müessesslerde değil aynı zamanda ücretli sigortalarda da hâkimdir. Bunun neticesi olarak sigortaçılıkla meşgul olan şirket ve teşekküller, tahsil ettikleri primleri diledikleri gibi kullanmak cihetine gidemeyüp bir yediemin veya mutemet gibi hareket etmek ve kendi kazancından ziyade bütün sigortalıların menfaatlerini göz önünde bulundurmak mecburiyetindedirler. Sözü geçen teknik teşkilât olmadıkça bir sigorta akdi de bahis mevzuu olamaz.

Bu sebeplerden dolayı Ticaret Kanunundaki eskimiş olan tarifin yerine şu tarifi teklif etmek isterim: "Sigorta bir akittir ki, bununla sigorta eden kimse karşılıklı yardım prensibi ve büyük adetler kanununa dayanarak bir ücret mukabilinde diğer bir kimsenin meşru ve para ile ölçülebilir iktisadî bir menfaatını karşılamak maksadile kanun veya mukavelece tâyin edilen müstakbel, meşkûk ve müşahhas bir hadisenin zuhuru halinde önceden tesbit edilen veya hadisenin neticelerine göre tesbit edilecek olan bir meblâğın tediyesini yüklenir.

Teklif ettiğimiz tarifin mevzuatımıza da uygun olduğu fikrindeyim.Çünkü Ticaret Kanununda sarahaten nazara alınmamış olan teknik sigorta teşkilâtına, sigorta şirketlerinin teftiş ve murakabesine dair 1149 sayılı kanun ile adı geçen kanunu değiştiren ve tamamlayan 3392 sayılı kanunda yer verilmiş bulunmaktadır [1]. Şimdi bu mevzuattan faydalanarak ve demin

[1] 25.6 1927 tarih ve 1149 sayılı Sigorta şirketlerinin teftiş ve mürakabesi hakkında kanun. Düstur III. 8. 1847. Sicilli Kavanin 4, 128

Sigorta şirketlerinin teftiş ve murakabesine mütedair 25 haziran 1927 tarihli kanunun 9, 10 ve 13 üncü maddelerini muaddil ve mezkûr kanuna müzeyyel 2 — 16 ıncı ve muvakkat maddeler hakkında 20. 5. 1938 tarih ve 3392 sayılı kanun. Sicilli Kavanin 19, 287

Sigorta şirketlerinin teftiş ve murakabesi hakkındaki 25 haziran 1927 tarihli kanunun suveri tatbikiyesini mübeyyin talimatname. Sic. Kav. 12, 780

615

izah edilen esaslara dayanmak suretiyle sigortalarda akit serbestisini anlatmağa çalışalım:

Akit serbestisi deyince, bu serbestiyi tahdit eden hukuk kaideleri kastedilmektedir. Çünkü hukukta her hürriyet ve serbesti ancak hukukî bir çerçeve ve bu çerçevenin kapladığı saha dahilinde düşünülebilir. Bu hudut ve çerçeveyi Devlet tâyin ettiği için akit serbestisi mefhumunu iki cepheden mütalâa etmek lâzımdır:

Devlet bakımından bu mefhum Devletin kanunca tâyin ve tesbit edilen çerçeve dahilinde aktedilmiş mukavelelere keyfî ve gayri kanunî bir surette müdahalede bulunmıyacağını ifade eder. Bu mefhum ferdler bakımından ise kanunî hudutlar dairesinde, herkes kendi menfaatlarına uygun olan muameleleri dilediği gibi yapabileceğini anlatır.

O halde konferansımızın hakikî konusu sigortalarda akit serbestisi değil belki, bu serbestinin tahdidi meselesidir. Bu hususta üç noktada birbirinden ayırt edilmelidir: akit yapma salâhiyeti, aktin mevzuunu tâyin salâhiyeti, akte son verme salâhiyeti.

Şimdiye kadar Türkiyede en önemli rolü ihtiyarî sigorta oynamıştır. Yani sigorta mukavelelerinin akti esas itibarile, ferdlerin ihtiyarına bırakılmıştır. Bugünkü mevzuuatımıza göre bu prensibin bir tek istisnası vardır [2]:

1160 ve 1173 sayılı kanunlara [3] göre Türkiyede çalışmakta olan yerli ve ecnebî sigorta şirketleri, kendilerinin aktettikleri sigortalardan yüzde elliyi mükerrer sigorta inhisarını haiz olan Millî Reassürans Türk Anonim Şirketi nezdinde mükerrer sigorta olarak sigorta ettirmeğe ve Millî

[2] a) Yeni Avukatlık kanununa göre yaşlı ve malûl avukatların korunması için bütün avukatların sigorta edilmeleri mecburiyeti konulmuştur. Fakat kanunun avukatların meslek sigortasından bahseden yedinci babı hükümlerinin tatbiki Adliye Vekilliğince geri bırakılmıştır. (Muvakkat madde X)

b) İş kanununun 100 ve 107 inci maddelerine göre kurulacak İşçi Sigorta İdaresi daha kurulmamış olduğundan iş kazalarile meslekî hastalıklara karşı mecburî sigortaya ve analık sigortasına müteallik hükümleri havi kanun projelerinin tanzimi tehir edilmiştir.

c) Uçakların ve motörlü nakil vasıtalarının kazalarına karşı kazazedelerin korunması için mecburî sigorta hakkında birer kanun projesi hazırlanmışsa da henüz kanun şeklini almamıştır.

[3] 25.6.1927 tarih ve 1160 sayılı Mükerrer sigorta hakkında kanun. Sic. Kav. 4, 153 Sigorta şirketlerinin teftiş ve murakabesi hakkındaki 25.6.1927 tarihli kanuna müzeyyel 26.6.1927 tarih ve 1173 sayılı kanun. Sic. Kav. 4, 172

Reassürans Şirketi de bunları kabule mecburdur. .[4] Demek oluyor ki «sigortacı sigorta ettiği malı dilediği şartlarla tekrar sigorta edebilir» yolunda bir ibare ihtiva eden Ticaret Kanununun 968 inci maddesinin hükmü, adı geçen iki kanun tarafından geniş bir ölçüde tahdit edilmiştir:

Bir yandan sigortacı sigorta ettiği menfaatın hangi kısmını kendi üzerinde muhafaza, hangi kısmını ise tekrar sigorta ettireceği hususunda artık serbest değildir. Mükerrer sigorta hakkında murakabe talimatnamesindeki cetvellerde sigortacıların akteyliyecekleri sigorta mikdarlarından kendi üzerlerinde muhafaaza ve tasarruf edebilecekleri kısımlar sarahaten tesbit edilmiştir.

Diğer yandan Millî Reassürans şirketi tıpkı Demiryolları İdaresi gibi bir akit yapma mecburiyetine tâbidir. Bu itibarladır ki sigorta şirketleri tarafından kanuni hükümler dairesinde vâki olacak tekrar sigorta teklifleri-ni, hukuki tâbirle, icaplarını red veya kabul hususunda muhayyer değildir.

Akit yapma serbestisinin bu tahdidine âmil olan saik, bir taraftan rizikoları tevzi etmek suretile sigortalıların emniyetini kuvvetlendirmek, diğer taraftan millî servetin mühim bir kısmını teşkil eden prim tutarlarını memleket içinde alıkoymak surelile gerek memleketin sermaye kuvvetini arttırmak gerekse yabancı ülkelere döviz akmasına mani olmaktır. [5]

Reassürans işleri hariç olmak üzere bugün Türkiyede bir akit yapma mecburiyeti mevcut olmamakla beraber tam bir akit yapma serbestisi de bahis mevzuu değildir. Gerçi Ticaret Kanununun hükümlerine göre Türk Limited şirketleri bir tarafa bırakılacak olursa her tacir sigortacı sıfatıyle hareket edebilir. Fakat Murakabe Kanununun hükümlerine göre, ücretli ve karşılıklı yerli ve ecnebi sigorta müesseseleri Ticaret Vekâletinden ruhsatname istihsâl etmedikçe Türkiye dahilinde muamele yapamazlar. Ruhsatname talebinde bulunan müesseselerin sigortacılık yapabilmesi için âmme müesseseleri mahiyetinde kurulmuş olmaları veya anonim şirket yahut sermayesi tamamen eshama münkasem diğer bir şirket tipinde teessüs etmiş olmaları şarttır. Bu tahdidin sebebi, ruhsatname almak için aranan diğer şartlardan belli olur: Bunlar arasında asgarî bir sermayenin temini, teknik bir iş planının tanzimi, sermaye ve ihtiyat akçelerinin yatırılacağı yerlere dair taahütname ihtası, sigorta primlerini tesbit eden umumî veya hususî bir ücret tarifesi-

[4] Mükerrer sigorta murakabe talimatnamesi. Sic. Kav. 13, 67 27. 2. 1929 tarihli teşkil eylediği "Millî Reasürans Türk Anonim Şirketi„ hakkında İş Bankasile aktine mezuniyet verilen mukavelename ve olbapta kararname. Sic. Kav. 13, 2.

25. 6. 1927 tarihli Mükerrer Sigorta kanununun (No 1160) 1 inci maddesine göre müteşekkil Sigorta İnhisarına ait % 75 in % 50 ye indirilmesi hakkında 8.1. 1940 tarih ve 2/12636 sayılı kararname. Sic. Kav. 21, 65

[5] BÜLENT SU : Reassürans. «İktisadî Yürüyüş„ 1943 Sayı 75 ve 76

617

nin kabulü, sigorta münasebetine müteâllik umumî sigorta şartlarının tâyini riyazi ihtiyat akçelerinin hesap tarzı ile bu hesaba esas ittihaz edilecek faiz nisbetinin ve ölüm ve sair istatistik cetvellerinin vekâletçe tasdiki gibi hususlar zikredilebilir. Yani bütün memleketlerde olduğu gibi Türkiyede de demin izahına çalıştığım iktisadî ve teknik esaslar o kadar önemli telâkki olunmuştur ki sıhhatı Devletçe kontrol edilmiş olan fennî sigorta teşkilâtı mevcut olmadıkca hiç bir kimse sigortacı sıfatıyla sigorta muamelelerinde bulunamaz. Ancak bu suretledir ki devlet, alâkadarları itimada şayan olmayan hilekâr sigortacıladan koruyabilmekte, korkulan hadisenin tahakkuku anında sigorta bedellerinin sigortacılar tarafından ödenmesini temin etmek suretile sigorta münasebetlerine zarûrî olan emniyeti bahşedebilmektedir. Devlet kontrolü bulunmayan memleketlerde şu tehlike vardır: Sigortacılar halkın hiffetinden veya tecrübesizliğinden istifade ederek primleri tahsil ederlerse de sigorta bedellerini ödemek imkânı bulunamaz o halde ruhsatname istihsal etmemiş olan bir kimse ile akdedilen bir mukavele Ticaret Kanununda ki sigorta tarifine girse dahi sigorta mukavelesî sıfatıyla batıl olup halin icabına göre, ancak garanti veya teminat akti yahut kumar ve bahis olarak tavsif edilebilir.

Murakebe kanunu mülkîdir, yani yalnız Türkiye de hüküm ifade etmektedir. Türkiyede bulunan şahıslar acaba ecnebî memleketlerde çalışmakta olan sigorta şirketleri nezdinde kendilerini sigorta ettirebilmek imkânını haiz midirler? Böyle bir imkân mevcut olsaydı izahına çalıştığım hükümlerin kıymeti azalmış olurdu. Bunu önlemeği hedef tutan Murakabe Kanununun 18 - inci maddesine göre, Türkiyede mukîm her şahıs ve Türkiye dahilinde temamen veya kısmen icrayı ticaret eden her ticarî, malî ve sınaî müessese Türkiye Cumhuriyeti dahilindeki menkul ve gayrimenkullere ait yangın ve her nev'i kaza sigortalarını — ki bunlar arasında mes'uliyet sigortasıda vardır — Ve Türkiye sınırları içinde bir mahâlden diğer mahale yapılacak nakliyat sigortası muamelelerini ancak ruhsatname istihsâl etmiş olan yerli ve ya yabancı sigorta şirketleri ile yapabilir. Bu hükme aykırı aktedilmiş bir mukavele hiç yapılmamış sayıldığından garanti, teminat, kumar akti olarakda tavsif edilemez. Adı geçen memnuiyet hayat sigortasına, ecnebi memleketlere yapılacak nakliyata ait sigortalarla mükerrer sigorta mukavelelerine şâmil değildir. Bununla beraber demin gösterdiğim veçhile %50 nisbetinde millî bir reassürans inhisarı tesis olunduğu için, sigorta şirketleri yalnız geri kalan miktarı ecnebi memleketlerde bulunan müesseseler nezdinde tekrar sigorta ettirebilirler.

Türkiyede sigorta yapma serbestisi yukarıkilerden başka tahdidlere tâbi tutulmamıştır. Hususiyle, sigorta aktinin sıhhatı için muayyen bir şekle riayete ihtiyaç yoktur. (T. K. m. 967, 1325). Kanunun hükümlerinden (T.-

K. m. 966, 978, 985, 991) anlaşılacağı gibi «sigorta poliçası denilen bir mukavelename veya mukavele makamına kaim olmak üzere verilen muvakkat ilmühaber yalınız ispat vastası olarak telâkki edilmektedir. Bu münasebetle derhal ilave edelim ki sigorta mukavelesi yalnız sigorta poliçası ile değil diğer her hangi bir delil ile de ispat olunabilir. Ticaret kanununun 680 ve 682 inci maddelerinden çıkan bu netice Temyiz mahkemesi tarafından da sarahaten kabul edilmiştir [6]. Bununla beraber sözü geçen esasın istisnaları yok değildir. [7]

Bu suretle sigortalarda akit yapma serbestisini tahdit eden hükümleri inceledikten sonra şimdi mukavelenin mevzu hakkındaki kanunî sınırları tesbit etmemiz gerekir.

Borç doğuran bütün akitlerde olduğu gibi sigorta mukavelesi hakkında da, Borçlar Kanununun 19 ilâ 21 inci maddelerinde ifadesini bulan« mahdut akit serbestisi »prensibi caridir. Yani sigorta mukavelesinin mevzuu da, ancak kanunî hudutlar dairesinde serbestçe tâyin olunabilir. Kanunî hükümlere aykırı mukavelede bulunmak« ancak kanunun bu hususta emredici bir kaide koymamış olması veya bu muhalefetin umumî intizama veya ahlaka yahut şahsiyet haklarına aykırı bulunmaması halinde caizdir »denmiş ise de asıl müşkülat bu umumî mefhumların tefsir ve tatbikinden ileri gelmektedir. Kanun mevzuu imkânsız veya hukuka aykırı ahlaka (adaba) mugayır olan bir aktin batıl olduğunu; sakatlığın aktin sadece bazı kısımlarına taallûk etmesi halinde yalınız o kısımların hükümsüz olduğunu tasrih etmiş ve batıl olan kısım olmaksızın mukavelenin yapılmıyacağı muhakkak idi ise akdin tamamının batıl addolunacağını da söylemiştir. Fakat mes'elenin can damarı ve asıl güçlüğü bu hükümlerin tatbik ve tefsirinde değilmidir?

Sözü geçen mefhum ve kaidelerin bey'istisna, kira gibi ferdî akitlerde halın icaplarına göre tefsir ve tatbik edilmek üzere hâkimlerin takdir selâhiyetine terk edilmesi mümkün olduğu halde kütlevî ve maşerî bir akit olan sigorta mukavelesi için böyle bir imkân yoktur.

İlmî ve fennî esaslara dayanan sigorta teşkilâtı ancak istandardize edilmiş yani mümkün olduğu kadar endividül kayıtlardan âri ve sigorta mekanızmasına uygun olan tipik mukavelelerin aktedilmesine bağlıdır. Bir tek mukavelenin batıl veya mekanızmaya aykırı olması yalınız ilgili sigortalı ve sigortacı için değil aynı zamanda sigortacı nezdinde aynı rizikoya karşı kendilerini sigorta ettirmiş olanlarla reassürör ve onunla münasebette bulunan diğer sigorta alâkadarları için de önemlidir.

[6] Temyiz Mahkemesi Ticaret Dairesi .Esas 36/93. Karar No. 766. 1937 Temyiz kararları Mecmuası sah. 229, No. 133

[7] Meselâ Ticaret Kanununun 958 ve 994 üncü maddelerinde tanzim edilen hallerde

619

Bu sebeplerden dolayı sigorta mukavelelerini stanrdadize etmek hususunda gerek sigorta şirketleri gerek kanun vazıleri büyük gayret sarfetmektedir.

Sigorta şirketleri ferden veya tröst (birlik) halinde kendilerini ilgilendiren tekmil kadeleri umumî şartname şeklinde toplıyarak aktedecekleri sigorta mukavelelerine dercetmektedirler. Böylelikle kendini sigorta ettirmek istiyen şahıs evvelce tesbit edilmiş muayyen şartlarla karşılaşmakta, sigorta mukavelesini aktetmek niyetinde olduğu takdirde onu ancak mevzu umumî şartlar dairesinde aktetmek mecburiyetinde bulunmaktadır. Umumî şartnameler sigorta şirketleri tarafından tanzim edilmiş olduğu çihetle esas itibarile münferit sigortalının hususî mefaatlerini değil sigorta müessese-lerinin hak ve menfeatlerini gözetmektedirler Bu hareket tarzı münferit sigortalının haklarını azaltmak ve gidermek suretile şirketlere rahat bir kazanç kaynağını temin etmek için kabul edilmiş ise gayrı meşru addedilmeli; yok böyle değil de aynı tehlike birliğinde bulunan bütün sigortalıların müşterek menfaatlarini korumak maksadile takip olunmuş ise, meşru hatta elzem sayılmalıdır. Çünkü tekrar ediyorum — sigorta mukavelesi, mahiyeti itibarile, maşerî (kollektif) bir akit olduğundan, münferit sigortalı, hak ve menfaatlerini ancak tehlike birliğinde bulunan bütün sigortalıların müşterek manfaatlerini ihlâl etmemek kaydile ve hareketi böyle bir ihlâl teşkil etmediği nispette kullanabilir.

Bu durum karşısında kanun vazilerinin vazifesi, münferit sigortalının menfaatlerini âzami derecede temin etmekle beraber bütün sigortalıların müşterek menfaatlerinin ve mutemet ve yeddiemin rolünü oynayan sigortacıların meşru kazançlarını da korumaktır. Bu ödevi başarabilmek için tek yol, sigortalarda akit serbestisini emredici kaidelerle büyük bir ölçüde tahdit ederek bu kaidelere aykırı olan kayıt ve şartların, tarafların hak ve salâhiyetleri üzerine icra edeceği tesirleri sarih bir tarzda tesbit etmektir. Bu yolda en ileri giden ve bir örnek teşkil eden Birleşik Amerika Devletlerile İsviçre, Fransa ve İtalya sigorta mevzuatıdır.

Fakat Türkiyede de deniz sigortası hariç olmak üzere [8] bu mes'ele tatminkâr bir surette halledilmiştir zannediyorum. Gerçi bundan takriben

[8] Ticaret Kanununun deniz sigortasına müteallik hükümleri Alman Ticaret Kanunundan iktibas edilmiştir. Sözü geçen kaidelerin ekserisi tamamlayıcı mahiyettedir. Alman ilmî ve kazaî içtihatlarına göre ancak aşağıdaki maddeler âmir hükümlerdendir:

Alman T. K. nun Madde numaraları	Türk T. K. nun Madde numaraları
778	1319
780	1321
785	1326

yedi sene evvel huzurunuzda verilmiş olan bir konferansta sayın üstadımız Ali Kemal Elbir [9], sigortaya müteallik kanun kaidelerimizde âmme intizamına ve kanunun âmir hükümlerine muhalif olan ile olmıyanları bir birinden ayırdetmek hususunda kolaylıkla tatbik edilebilecek bir kıstasın mevcut olmadığını bu mes'elenin yine mahkemelerde münakaşaları mucip olacak, neticede içtihat ile halledilecek bir mahiyet arzettiğini, buna mâni olmak için bizce uyulmıya elverişli bir nümune teşkil eden Fransız Kanununda olduğu gibi kanunumuza da bu yolda bir sarahat konmasının faydalı bulunduğunu beyan etmiştir. Genç arkadaşım Bülent Nuri Esen, Paris'te müdafaa ettiği doktora tezinde aynı fikri ifade etmiştir. [10]

Bana kalırsa kanunumuzda da, bahis mevzuu mes'eleye dair bir kıstas mevcuttur. Ticaret kanununun 933 üncü maddesine göre «sigortanın herhangi nevi'ne dair tahaddüs eden ihtilâfatta: evvela: sigorta mukavelenamesinde münderiç olup kanunun emir ve nehyine mugayir olmıyan ahkâm; saniyen: hilâfına sigorta mukavelenamesinde ahkâmı mahsusa mevcut olmıyan ahvalde bu fasıl ahkâmı tatbik olunur »

İlk bakışta zikri geçen kaide, Borçlar kanununun 19 uncu maddesile Ticaret kanununun 2 inci maddesinden ifadesini bulan mahdut akit serbestisi prensibinin bir tekrarından başka bir şey olmadığı zehâbını uyandırmaktadır. Vaziyet hakikaten bu merkezde olsaydı böyle bir tekrara ne lüzum var diye kendi kendimize sorabiliriz. kanunun ısdarında yapılan teknik bir hatâ karşısında mıyız? Ticaret kanunumuzda tesadüf edilebilecek birçok aksaklıklara rağmen böyle bir ihmali muhtemel görmüyorum. Bu kaidenin bililtizam kabul edilmiş olması akla daha yakındır. Sigorta akdine müteallik seksen maddeyi dikkatle okuyan kimse, bunların yirmisinde «hilâfına mukavele yoksa», «hilâfı meşrut olmadığı surette» gibi ibarelere

786
787 fıkra 3
793 „ 2
804, 805
808, fıkra 2
809, fıkra 2
810, 811, 811 a
835/837
840/842
845—847
861 ve müteakip
898—900
905
1397
1328 fıkra 4 ve 5
1332 » 2
1343, 1344
1347 fıkra 3
1348 „ 2
1349, 1350, 1351
1376/1378
1381/1383
1386—1388
1402 ve müteakip
1434—1441
1446

[9] Ticaret kanunumuza umumî bir bakış. Ankara 1936 Sah. 37

[10] Le contrat d'assurance d'après la législation Turque. Paris 1938, Sah. 68

624

rastlar. [11] Borçlar ve Ticaret hukukunda akit serbestisi asıl olduğuna göre bu kayıtlara ne lüzum vardır?.

Fikrimce, kanun vazıı 933 üncü maddede tanzim edilen meratip silsilesini bu suretle belirterek âkitlerin iradelerini takyit etmiyen yani âmir hükümlerden madut olmıyan kaideleri ortaya koymak istemiştir. İsviçre, Fransız, İtalyan kanunlarında *âmir* hükümler tebarrüz ettirildiği halde Ticaret Kanunumuzda bunun aksine olarak âmir *olmıyan* hükümlerin belirtilmesine ehemmiyet verilmiştir. Bu usul daha makuldur. Çünkü demin izahına çalıştığım sebeplerden dolayı sigortalarda âmir hükümler kaide olup tamamlayıcı hükümler ise istisnadır. Zaten 1930 tarihli Fransız Sigorta Kanununda da 83 maddeden 61 i emredici mahiyettedir. Yani Fransız kanununda da âmir olan ve olmıyan kaideler arasındaki nisbet Türk kanunundakinin aynıdır.

Binaenaleyh «menedilmemiş her şey caizdir» düsturu sigorta alanında cari değildir. Bu nokta bilhassa önemlidir. O halde teklif ettiğim kıstasa göre «hilâfı meşrut olmadığı surette» ve buna benzer bir ibareye havi olmıyan kaideler emir veya nehyedici mahiyettedir. [12]

[11] Ticaret kanununun 933, 937, 948, 953, 957, 959, 961, 963, 967, 969, 973, 976, 977, 979, 982, 983, 984, 998, 1004, 1005 inci maddeleri

[12] a) Deniz sigortası hakkında 8 No. lu nota bakınız.

b) Bundan başka Millî korunma kanununun 6 ıncı ek maddesi (muaddel kanun 30. 1. 1942) ehemmiyetlidir:

"I — Hükümet, Millî korunma kanununun mer'î bulunduğu müddet zarfında primleri veya sürprimleri, herhangi bir sebeple olursa olsun ödenmiyen her nevi hayat sigortalarını inkıtaa tâbi tutabilir.

II — Sigortalının inkıta devresi esnasında vefatı halinde, inkıta tarihine kadar tahakkuk etmiş riyazi ihtiyatlar, bu tarihten tediye tarihine kadar hesap edilmiş teknik faizlerle birlikte hak sahiplerine ödenir. İnkıta devresi esnasında sigortalının tenzil ve iştira haklarına halel gelmez.

III — İnkıta devresi içinde askerî vazifede iken ölen sigortalıların hak sahiplerine 3000 liraya kadar olan müemmen meblâğların tamamı ve bu miktardan yukarı olanlarının 3000 liradan aşağı olmamak üzere hükümetçe tâyin edilecek miktarı ve fazlasının riyazi ihtiyatı ve harpte ölen sigortalıların hak sahiplerine müemmen meblâğların tamamı ödenir. Sigorta bedelinin hükümetçe tâyin edilecek kısma ait ödenmemiş primlerle sürprimler teknik faizlerle birlikte bu tediyeden tenzil edilir.

IV — Sigortası inkıtaa tâbi tutulmuş olan sigortalı inkıta devresi sonunda hayatta ise sigorta mukavelesi tıbbî muayeneye lüzum kalmadan yeniden meriyet iktisap eder ve sigortalılar inkıta devresine ait primlerle sürprimlerin teknik faizleriyle birlikte tediyesiyle, hükümetçe tesbit edilecek şartlar dairesinde, mükellef tutulur veyahut sigorta müddeti o nisbette uzatılmak suretiyle inkıta müddetine ait prim sürprim borçlarından ibra olunur.

V — *Ticaret kanununun 1000 inci maddesinin ve mevcut sigorta mukavelenamelerinin bu maddenin II, III ve IV üncü fıkralarına ve bu fıkralara müsteniden alınacak kararlara muhalif hüküm ve şartları tatbik olunmaz.*

Zikri geçen âmir hükümlere aykırı şart ve kayıtlar esas itibarile sigorta mukavelesinin butlanını mucip değildi. Ancak bahis mevzu şart ve kayıt hükümsüz addedilir. Fakat mukavelenin tamamen veya kısmen batıl olup olmadığını tâyin edecek olan kıstas, Borçlar Kanununun 20 inci maddesinde olduğu gibi âkidlerin müşterek maksadı değil, kararlaştırılan şartın, sigorta mukavelesinin mahiyeti ile kabili telif olup olmadığı keyfiyetidir.

Sigortayı kumardan ayıran kıstas, himayeye lâyik görülen bir menfaatın meşru bir rizikoya karşı fenni bir teşkilât tarafından temin edilmesidir. Bundan dolayıdır ki sigorta denilen menfaat veya korkulan hadise mevcut sayılamaz yahut himayeye lâyik görülmezse sigorta mukavelesi batıl addolunur. [13] Meselâ sigorta ettiren kimsenin kaçakçılık gibi kanunen memnu veya umumi adap ve ahlâka mugayir bir fiilinde doğacak bir hasara karşı sigorta caiz olmadığı gibi üçüncü bir şahsın hayatı üzerinde aktedilmiş bir hayat sigortası mukavelesi, sigorta ettiren kimse üçüncü şahsın devamı hayatında menfaattar bulunmamışsa hükümsüzdür. O halde âkitlerin müşterek maksadı, meşru olmıyan bir menfaatı meşru bır rizikoya karşı veya meşru bir menfaatı meşru olmıyan bir tehlikeye karşı korumaktan ibaret ise sigorta mukavelesi tamamen batıldır. Yok hem menfaat hem de riziko meşru ise, mücerret kararlaştırılmış olan hususun âmir hükümlere aykırı olması, mukavelenin butlanını mucip olmaz, belki ancak ilgili şartın hükümsüz sayılmasını gerekli kılar.

Bilindiği gibi butlanın bahis mevzuu olduğu hallerde mutlak butlan ile nisbî butlan arasında bir tefrik yapmak icap etmektedir. Bu tabirlerin ortaya attığı mes'ele şudur: Âmir hükümlere aykırı şart, her iki taraf içinmi yoksa yalnız bir taraf için mi hükümsüz sayılacaktır? Borçlar hukukunda bir şartın butlanı esas itibarile her iki taraf aleyhine yani mutlak bir surette tesir icra ettiği halde, sigorta mukavalelerinde âmir hükümlere aykırı kayıtların hükümsüzlüğü esas itibarile ancak sigortacı aleyhine yani nisbî bir surette tesir icra eder. Sigortacı böyle bir şarttan istifade ede-

VI — Bu maddenin II inci, III üncü ve IV üncü fıkralarında yazılı hükümlere aykırı hareket edenler, Sigorta şirketlerinin teftiş ve murakabesine dair 3392 sayılı kanunun 10 uncu maddesine göre cezalandrılır.„

Yukarıki hükme istinaden, primleri ve sürprimleri her hangi bir sebeple ödenmiyen hayat sigortalarının inkıtaa tâbi tutulmasına dair 328 sayılı Koordinasyon kararı ittihaz edilmiştir. (Resmî gazete No. 5107).

[13] Bu esas Ticaret kanununun 939, 941, 942, 946, 949, 989, 992, 1001, 1321, 1326 ve 1328 inci maddelerinin lafzından anlaşıldığı halde 934 ve 1319 uncu maddelerinin ruhundan belli olur.

623

mediği halde sigortalı bunda menfaat gördüğü taktirde mukavelenin aynı şart dairesinde yerine getirilmesini pek alâ istiyebilir. Bir misal verelim: Ticaret Kanununun 974 üncü maddesine göre sigorta mukavelesinde ifadesini bulan riziko mutat olmıyan surette değişecek ve bundan dolayı artacak olursa sigorta ettiren şahıs bunu derhal sigorta şirketine bildirmekle mükelleftir. Sigorta şirketi sekiz gün zarfında fesih hakkını kullanmadığı taktirde sigortanın hükmü devam eder. Bilfarz sekiz günlük kanuni mühlet yerine 15 günlük bir mühlet kararlaştırılmış olsun. Böyle bir şart sigortalının aleyhine ve sigortacının lehinedir, şu itibarla ki, bu müddet zarfında sigortalı, mukavelenin hüküm ifade etmekte devam edip etmiyeceğini kestirecek vaziyette değildir.Kanunun sarih hükmüne göre sekiz günlük mühlet geçtikten sonra fesih hakkı kalmadığından, misalimizdeki onbeşgün müddet şartı hükümsüzdür. Binaenaleh on gün sonra vaki olan fesih beyanı hüküm ifade etmeyecektir.Fakat hususî sebeplerden dolayı akdin feshi sigortalının işine gelirse, sigortalı kararlaştırılan kayda müsteniden, kanunî mühlet dahilinde ifade edilmemiş fesih beyanını muteber saymak hususunda muhayyer olacaktır.

Görülüyor ki bu halde âmir hükme aykırı şartın butlanı mutlak değil ancak nisbîdir. Bununla beraber gösterdiğimiz tefrikin pratik ehemmiyeti azdır. çünkü sigortalı, hükümsüzlük kendi lehine konduğu için umumiyetle mezkûr şartın muteberliğini ileri sürmiyecektir.

Bundan sarfınazar hâkim, bir veya öbür tarafın defi ve itirazlarını beklemeksizin bir kaydın gerek mutlak gerek nisbî butlanını *resen* nazarı itibara alacaktır. Çünkü sözü geçen şartlar her hangi bir ihbar veya beyana bağlı olmaksızın kendiliğinden batıldır.

Sözün kısası: âmir hükümlere aykırı olan şartlar ister her iki taraf ister yalnız bir taraf için hükümsüz sayılsın, her halde hâkim resen, bu şartların yerine kanun hükümlerini tatbik etmeğe mecburdur. Şu kadar ki nisbî butlan hallerinde sigortalı kararlaştırılan kaydın nazara alınmasını talep etmek salâhiyetini haizdir.

Bütün takyitlere rağmen mevzuu tâyin hususunda akit serbestisi esası gösterdiğim ölçüde şeklen muhafaza edilmiş ise de fiilen bir takım diğer hükümlerle aşağı yukarı tamamen ortadan kaldırılmıştır.

Bir yandan sigorta şirketlerinin faaliyet sahası, ruhsatnamede gösterilen sigorta kollarını aşamadığı ve tatbikatta ruhsatnameler yangın hayat, kaza ve nakliyat sigorta kollarına hasredildiği cihetle,ancak bu kollara giren menfaatler, mevzuatta derpiş edilmiş olan tehlikelere karşı sigorta ettirilebilir. Şu halde, bu sayılanlar dışında kalan sigorta mukaveleleri hükümsüz addetmek lâzım gelir. Meselâ otomobillerin çalınması tehlikesine karşı bir

sigorta, kaza sigortası olarak muteber olduğu halde kilitli kasada bulunan kıymetli şeylerin çalınması tehlikesine karşı aktedilecek bir sigorta mukavelesi Türkiyede hükümsüzdür, meğer ki yabancı memlekette çalışmakta olan bir sigorta şirketile akdedilmiş ola.

Diğer yandan standardizasyon yolunda sarfedilen gayretler neticesinde, münferit sigorta şirketleri tarafından tanzim edilen umumî şartnamelerle prim tarifeleri tipik bir tarzda birleştirilmiş ve kanun tarafından hükümetin tasvibinde tabi tutulmuştur.

Murakabe Kanununun 17 inci meddesine göre Ticaret Vekâletince tasdik edilmiş olan prim tarifeleri ***üstünde*** muamele ifası memnu, ***dununda*** muamele ise gayrı meşru maksadı müstenit olmamak şartile caizdir. Fakat «gayri meşru maksat» tabiri ile ne kastedilmiştir? Sigortacı bütün sigortalılar hesabına yeddiemin ve mutemed sıfatile hareket etmekle mükellef olduğundan bütün sigortalıların müşterek menfaatlerini ihlal eden tarife indirmeleri, hagi şekilde yapılırsa yapılsın, gayrı meşru sayılmak lâzımdır. Başka bir ifade ile denilebilir ki, sigorta şirket ancak kanunun kendisine bahşettiği kazanç payı nisbetinde, tarife dununda muamele yapmak salâhiyetini haizdir

Zikri geçen memnuniyete aykırı hareket, muamelenin sıhhatını bozmaz ancak sigorta şirketine karşı cezaî takibata yol açabileceği gibi tarife haddını aşan prim hakkında sigortalıya, gayrı meşru bir şekilde tarifedeki haddın dununda kalan prim kısmı hakkında ise sigortacıya haksız mal iktisadı sebebine istinat eden bir talep hakkı bahşeder.

Umumî şartnamelere gelince Murakaba Kanununun 16 ıncı maddesi mühim bir hükmü ihtiva etmektedir: Sigorta şirketleri, ferdler ile aktedecekleri sigorta umumî şartlarını ve bunlarda yapacakları tadilleri tasdik edilmek üzere Ticaret Vekâletine bildirmeğe mecburdurlar.

Hükümetçe kabul ve tasdik edilmemiş şartlar hiç bir hüküm ifade etmez. Onların yerine kanun kaideleri kaim olur. O halde tastik edilmemiş umumî şartlar sigorta poliçasına derç ve iki âkid tarafından kabul ve imza edilmiş olsa dahi, hâkim resen bu kayıtları yazılmamış telâkki edecektir.

Umumî şartlar «kavanini mer'iyece memnu ahkâmı muhtevi bulunmadığı taktirde Vekâlet tarafından tasdik» edilebileceğinden karine olarak muteber sayılabilir. Çünkü şartların âmir hükümlere mugayir olup olmadığını tetkik eden memurun, bu vazifesini gereği gibi dikkatle gördüğünü kabul edebiliriz. Bununla beraber mahkemeler Vekâletin tasdikile bağlı değildir. Çünkü tasdik, umumî şartların ***akdî*** mahiyetini ortadan kaldırmaz.

625

Gerçi İtalyan profesörü Tullio Ascarelli İtalyan kanunlarına müsteniden aksi bir tez müdafaa etmiştir. [14] Onun fikrine göre sigorta şirketleri tarafından tanzim edilen ve binnetice akdî bir mahiyet arzeden umumî şartlar Vekâletçe tasdik edilir edilmez objektif hukuk kaidesi mahiyetini iktisap eder. Binaenaleyh hâkim tarafından kanun gibi tatbik edilmelidir. Halbuki İtalyan ilmî ve kazaî içtihatları bu tezi kabul etmemiştir. [15]

Türk mevzuatına göre bu tez kabili müdafaa bile değildir. Gerçi sayın dostum Hukuk Fakültesi Dekanı Ord. Profesör Sıddık Sami Onar [16] su, gaz, telefon, elektrik gibi iltihakî akit manzarası arzeden abonman mukavelelerinde münderiç olan umumî şartların *nizamî* mahiyette olduğu mutalâasındadır. Esbabı mucibe olarak da, burada bir âmme hizmetinin bahis mevzuu olduğunu beyan etmektedir. Fakat yeni cereyanlara uyğun olan bu telâkki, sigorta umumî şartnameleri için kabul edilemez. Sigortanın zamanımızdaki sosyal ve ekonomik hayat bakımından oynadığı rol ne kadar mühim olursa olsun—kanunî sigortayı bir tarafa bırakacak olursak—henüz âmme hizmeti mefhumuna ithal edilmesini gerektirecek bir varlık kazanmamıştır. Yukarıda zikredilen abonman mukavelelerinin akti, modern bir cemiyet için hayatî ehemmiyette addedildiği ve bu itibarla âmme hizmetlari arasında yer aldığı halde, aynı mülâhaza sigorta mukaveleleri için varit değildir. Demek ki, umumî şartnamelerin İdare tarafından tasdiki bunlara nizamî bir mahiyet vermek için kâfi değildir.

Diğer taraftan akdî bir kaydın kanundaki âmir bir hükme aykırı olup olmadığı mes'elesinin halli ise mahkemelerin salâhiyeti cümlesinden olduğu için hâkim Vekâletçe tasdik edilmiş umumî şartları da bu bakımdan tetkik etmeğe salâhiyetli olduğu gibi mecburdur da. Temyiz Mahkemesi içtihatlarından anlaşılacağı gibi tatbikata da aynı esas kabul edilmiştir. Misal olarak Temyiz Mahkemesinin ittihaz ettiği üç karar gösterilebilir. [17] İçtihatlardan birinde yüksek mahkeme, Hukuk Usulü Muhakemeler. Kanununun 19 uncu maddesine aykırı bir şartın gayri muteber olduğuna karar

[14] "La c. d. approvazione amministrativa delle condizioni generali di polizza nell'assicurazione sulla vita„. "ASSİCURAZİONİ„ mecmuası 1936, kısım I Sah. 1—31.

[15] ROBERTO LUCİFREDİ: Natura giuridica dell'approvazione amministrativa delle condizione generali di polizza. "ASSİCURAZİONİ„ mecmuası 1937, kısım I Sah. 145—176.

[16] İdare Hukuku. Cilt I (İstanbul 1942) Sah. 346—356.

[17] Esas No. 575, karar No. 1046. 1930/1934 Kararlar Mecm. Sah. 46 No. 38 (Tic. Dairesi). Esas
Esas No. 4098 Karar No. 1831. 1935 Kararlar Mecm. No. 855 No. 212,
Esas No. T. 15 Karar No. 12. 1930/1934 Kararlar Sah. 147 No. 100 (Umumî H.)

vermiş, diğer ikisinde, tarafların tâyin edeceği ehli hibrenin tesbit edeceği hasar mikdarının hâkimi de ilzam edeceği yolunda bir şartı ihtiva eden anlaşmayı muteber saymıştır. İşbu kararlar, netice ve esbabı mucibe bakımından kanuna uygundur.

Zikri geçen iki şarttan başka sigorta mukavelelerinde rastlanan umumî şartları, muteberiyeti bakımından tetkik ettim. Büyük bir memnuniyetle söyleyibilirim ki Türk sigorta poliçalarına derç edilen umumî şartlar, münakaşa kabul eden bir iki istisna hariç olmak üzere, âmir mahiyette telâkki ettiğim hükümlere mugayir değildir. Demek oluyor ki ileri sürdüğüm tez Ticaret Vekâleti tarafından da büyük bir itina ve dikkatle fiilen tatbik edilmektedir.

Muteberiyeti hakkında şüphe uyandıran şartlara gelince bunlar müruru zaman ve sukutu hak müddet ve şartlarına müteâlliktir. Meselâ Ticaret Kanununun 1446 ıncı maddesine göre deniz sigortalarında sigortacının ve sigortalının sigorta mukavelesinden doğan alacakları beş senede müruru zamana uğrar. Hâlbuki deniz sigorta poliçalarında beş senelik kanunî müruru zaman altı aylık bir sukutu hak müddeti şekline kalbedilmiştir. Borçlar Kanununun 127 inci maddesine göre müruru zaman müddetleri mukavele ile değiştirilemez. Gerçi bu kaide, metnin sarahatına göre Borçlar Kanununun üçüncü babında tâyin olunan müddetleri kast etmektedir. Fakat bu hüküm sigorta hakkında da kıyasen tatbik edilmelidir. Zaten İsviçre kanun vazıı sigorta kanununda (madde 46) kanunî müruru zaman veya sukutu hak müddetlerinin kısaltılması hakkındaki şartların hükümsüz olduğunu açıkca söylemiştir. Alman hukukunda aynı esas caridir.

Bundan başka Ticaret Kanununun 1012 inci maddesinde deniz sigortası olmıyan bütün sigorta mukaveleleri için tâyin olunan iki senelik müddetin sukutu hak müddeti olmayıp hakikî bir müruru zaman müddeti olduğunu ehemmiyetle tebarüz ettirmeği faydalı buluyorum. Çünkü deniz sigortası mahiyetinde olmıyan bütün sigorta poliçalarında kabul edilen iki senelik müddet, bu husustaki şartın lafzına nazaran sukutu hak müddeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Fikrimce, bu caiz değildir. Binaenaleyh poliça metnindeki sarahate rağmen müruru zaman cereyanına mani olan ve müruru zamanı tatil ve kateden sebepler hakkında Borçlar Kanununda sevkedilmiş olan hükümleri burada tatbik etmekte hiç bir mâni yoktur.

Vaktinizi fazla işgal etmemek için, üzerinde münakaşa yürütülebileck diğer şartların izahından vazgeçiyorum [18] Hülâsa olarak tekrar edeyimki, Ticaret Vekâletince tasdik edilmiş umumî şartlar esas itibarile kanuna uygundur. Bu suretle umumî şartların tasdiki, bu ameliyeden beklenen neticeyi vermiş ve sigorta mukavelelerine zarurî emniyeti bahsetmiştir. Taraf-

627

lar, kararlaştıracakları hususî şartlarla umumî şartları bertaraf etmek salâhiyetini haiz değildir meğer ki umumî şartlar arasında muayyen bir noktaya dair Vekâletce tasdik edilmiş olan ihtirazî bir kayıt bulunsun. Bunun dışında akitler ancak sigortadan i stifade edecek kimseyi tâyin hususunda serbestirler.

Mevzuu tâyin hususundaki akit serbestisinin son derece tahdidi bütün ilgililerin menfaatı iktizasındandır. Bu şümul sahasını genişletmeğe matuf her adım, modern sigortanın mahiyeti, yani onun ilmî ve fennî esaslarile kabili telif değildir. Akit serbestisi prensibi bizatihi gaye olmayıp, meşru maksatlara erişmek için bir vasıtadan başka bir şey olmadığından, ancak fertler arasında aktedilecek mukavelelerin, bizi istenilen gayeye götürmesi şartile, hikmeti vücudu müdafaa edilebilir. Fakat istenilen maksada başka bir yoldan ulaşmak daha verimli olacak ise, akit serbestisi prensibinden geniş ölçüde bile fedakârlık yapılabilir. Bu, mahzurlu değil, tecrübelerle sabit olduğu gibi bütün ilgililer için faydalıdır. Bu hadise bir daha göstermiş oluyor ki, hukukun mefhumu ve nazariyeleri ebedî ve mutlak bir kıymeti haiz değildir; belki izahına yaradıkları hukukî kaide ve müesseseler için yani zaman ve yerle mukayyet nisbî bir kıymet ifade etmektedirler.

628

Resmî Gazetede neşredilen Tevhidi içtihat kararları

Kararın Tarihi	Kararın No. su	Özü	Resmî Gazetenin Tarihi	Resmî Gazetenin No. su
5/5/1943	E: 4 K: 17	Dâva arzuhalinin iptaline dair verilen kararın nihaî bir karar mahiyetinde olmadığına dair.	6/11/943	5549

Resmî Gazetede Neşredilen Koordinasyon Heyeti Kararları

Kararın Tarihi	No. su	Karar No. su	Resmî Gazetenin Tarihi	No. su
11/10/1943	2 20697	470	20/10/1943	5536
11/10/1943	2 20698	471	20/10/1943	5536
23/9/1943	2 20699	472	20/10/1943	5536
11/10/1943	2 20700	474	20/10/1943	5536
15/10/1943	2 20652	475	22/10/1943	5538
15/10/1943	2 20653	476	22/10/1943	5538
19/10/1943	2 20778	477	1/11/1943	5544
19/10/1943	2 20779	478	5/11/1943	5548
19/10/1943	2 20780	479	1/11/1943	5544

1943
Yılı 12 Nusha Adliye Ceridesinin içinde bulunan makale vesair yazıların alfabetik arama cetveli

631

632

Makale Başlıklarına Göre

(A)

1 — *Âmme dâvasına müdahle.* **Yazan :** *(Dr. Nurullah Kunter)* **Bak :** Sayı, 10. sahife, 844. Sıra, 65.

(B)

1 — *Birleşik Amerika Hukuk Mahkemeleri hakkında bazı mülâhazalar :* **Yazan :** *(Nazım Poroy)* Tokat Mebusu. **Bak :** Sayı, 1. Sahife, 1. Sıra, 1.

2 — *Borçlar Hukukunda yeni temayüller.* **Yazan :** *(Nazım Poroy)* Tokat Mebusu **Bak :** Sayı, 2. Sahife, 67. Sıra, 7.

3 — *Borç ödemekten aciz vesikası:* **Yazan :** *(Dr. Fikret Arık)* **Bak :** Sayı, 11. Sahife, 939. Sıra, 72.

4 — *Boşanma halinde çocuklar üzerindeki velâyet hakkı.* **Yazan :** *(Osman Nuri Uman)* Cumhuriyet Merkez Bankası Hukuk Müşaviri ve Avukatı. **Bak :** Sayı, 4. Sahife, 214. Sıra, 15.

(C)

1 — *Çiftçi mallarının orunmasile ilgili zarar ve ziyan dâvalarının rüyet mercii ve muhakeme usulü.* **Yazan :** *(Eyüp Sabri Erman)* Menemen Hukuk Hâkimi. **Bak :** Sayı, 5. Sahife, 316. Sıra, 24.

2 — *Ceza dâvalarına müdahale usulü ve ceza umumî heyetinin bu husustaki iki kararı.* **Yazan :** *(Reşat Bayramoğlu)* Ankara Ağır Ceza Mahkemesi Âzası **Bak :** Sayı, 7. Sahife, 473. Sıra, 35.

3 — *Ceza Hukukunda Af.* **Yazan :** *(Suat Bilge)* **Bak :** Sayı, 8, 9, 10. Sahife. 685, 760, 881. Sıra, 55, 59, 67.

4 — *Ceza Hukukunda ehliyet ve mesuliyet.* **Yazan :** *(Hamdi Öner)* Ankara Sulh Hâkimi. **Bak :** Sayı, 11. Sahife, 954. Sıra, 73.

5 — *Ceza Hukukunda kıyas yahut adsız suç.* **Yazan :** *(İsmail Hakkı Balamır)* Polis Ensittüsü Ceza Hukuku Öğretmeni. **Bak :** Sayı, 7, 8, 9, 10. Sahife : 571, 678, 772, 896. Sıra, 44, 54, 60, 68.

633

6 — *Ceza Hukukunun birleştirilmesi, ve Milletler arası ceza adaleti. (Tercüme).* **Yazan :** *(Ziya Balkuvar)* Temyiz Mahkemesi Cumhuriyet Baş Müddeiumumi Muavinlerinden. **Bak** : Sayı, 2. Sahife, 88, Sıra, 9.

7 — *Cezaî mesuliyeti olmıyan küçükler hakkında terbiye ve ıslâh tedbirleri ve bunları tatbikle vazifeli makam.* **Yazan :** *(Dr. Nurullah Kunter)* **Bak** : Sayı, 9, Sahife, 725, Sıra, 57.

8 — *Ceza Kanunu projesi hakkında düşünceler. IV, V.* **Yazan** : *(Dr. Nurullah Kunter)* **bak :** Sayı, 1. Sahife, 33, 44, Sıra, 4, 5.

9 — *Ceza yerine geçen tedbirler.* **Yazan** : *(Nurullah Kunter)* **bak :** Sayı, 4. Sahife, 233. Sıra, 17.

(D)

1 — *Deniz Ticareti Etüdü.* **Yazan :** *(S. Ali Subaşıoğlu)* Avukat. **Bak:** Sayı, 7. Sahife, 480. Sıra, 36.

2 — *Devlet idaresine karşı işlenen cürümler.* **Yazan** : *(Dr. A. Pulat Gözübüyük)* **Bak :** Sayı, 7. Sahife, 546. Sıra, 42.

(E)

Evlenme vadile kızlık bozma suçları ve temyiz içtihadı üzerinde inceleme. **Yazan** : *(Şahap Gürsel)* Eskişehir Cumhuriyet Müddeiumumî Muavini. **Bak :** Sayı, 11. Sahife, 978. Sıra, 75.

(F)

1 — *Federal mahkeme kararlarına göre şuf'a hakkı.* **Yazan** : *(Dr.Fikret Arık).* **Bak :** Sayı, 8. Sahife, 637. Sıra, 51,

2 — *Fikir eserlerine dair.* **Yazan :** *(Fuat Hûlusi Demirelli)* Temyiz Mahkemesi Ticaret Dairesi Reisi, **Bak** : Sayı, 8. Sahife, 591. Sıra, 47.

(H)

1 — *Haysiyet Divanı.* **Yazan** : *(Âkıl Önder)* Ankara Sulh Hâkimi. **Bak :** Sayı, 5, Sahife, 263. Sıra, 20.

2 — *Hukuku medeniye (Medeni haklar), Hukuku siyasiye (siyasi haklar), hıdamatı umumiye (umumî hizmetler), hıdamati âmme (âmme hizmetleri) terimleri.* **Yazan** : *(Osman Nuri Uman)* Cumhuriyet Merkez Bankası Hukuk Müşaviri ve avukatı. **Bak :** Sayı, 1. Sahife, 9. Sıra. 2.

634

(İ)

1 — *İadei muhakeme.* **Yazan :** *(Âkıl Önder)* Ankara Sulh Hâkimi. **Bak:** Sayı, 6. Sahife, 397. Sıra, 31.

2 — *İçtimai Hukuk fikri. (Tercüme)* **Yazan :** *(Mustafa Kıray)* Urfa Âza Muavini. **Bak** : Sayı, 7. Sahife, 558. Sıra, 43.

3 — *İhalenin feshi ve farkının tahsili.* **Yazan :** *(Amil Artus)* İstanbul İcra Muavin Hâkimi. **Bak :** Sayı, 5. Sahife. 301. Sıra, 22.

4 — *İhtiyatî tetbirler.* **Yazan :** *(Âkıl Önder)* Ankara Sulh Hâkimi. **Bak:** Sayı, 3. Sahife, 121. Sıra, 11.

5 — *2311 Sayılı kanun üzerinde bir tetkik münasebetiyle.* **Not :** *(Bu kanun gayri menkule tecavüzün def'ine dairdir. 2435 Sayılı Resmî Gazetede intişar etmiştir.)* **Yazan :** *(Çetin Ardalı)* Kütahya Ağırceza âzası. **Bak :** Sayı, 2. Sahife, 106. Sıra, 10.

6 — *İnfaz Hukuku.* **Yazan :** *(Dr. Nurullah Kunter)* **Bak:** Sayı, 12. Sahife, 1038. Sıra, 81.

7 — *İtalyan Adlî sicil teşkilâtı.* **Yazan :** *(Ziya Balkovar)* Temyiz mahkemesi Cumhuriyet Baş müddeiumumî muavini. **Bak** ; Sayı, 6. Sahife, 362 Sıra, 30.

(K)

1 — *Kanunu medeni'nin 648, 649, 650 inci maddeleri ve tatbikat.* **Yazan :** *(Müfit Erkuyumcu)* İzmir Asliye hukuk hâkimi. **Bak :** Sayı, 3. Sahife, 140. Sıra, 10.

2 — *Kefalete dair mahkeme içtihatlarına bir bakış.* **Yazan :** *(Dr. Fikret Arık)* **Bak :** Sayı, 7. Sahife, 496. Sıra 38.

3 — *Kız kaçırma suçu ve ceza siyaseti.* **Yazan :** *(Rıfkı Eser)* Devrek hâkim muavini. **Bak :** Sayı, 11. Sahife, 991. Sıra, 77.

(M)

1 — *Mücerret alacaklar nazariyesine dair.* **Yazan :** *(Dr. Fikret Arık)* **Bak :** Sayı, 1. Sahife, 13. Sıra, 3.

2 — *Müeccel cezalarda (içtima ve tekerrür) hakkında temyiz ceza ve tevhidi içtihat heyeti umumiyelerinden çıkan iki karar üzerinde bazı düşünceler.* **Yazan :** *(Şefik Simav)* Hayrabolu hâkim muavini. **Bak :** Sayı, 12. Sahife, 1048. Sıra, 82.

635

3 — *Münferit mirasçı şayıı terekeyi temsil edebilir mi?* **Yazan** : *(Dr. Fikret Arık).* **Bak** : Sayı, 6. Sahife, 351. Sıra, 29.

4 — *Mükâfat kazanan bir tez.* **Yazan** : *(Dr. Fikret Arık)* **Bak:** Sayı, 5. Sahife, 341. Sıra, 27.

5 — *Mükâfat kazanan bir tez daha.* **Yazan** : *(Dr. Fikret Arık)* **Bak:** Sayı, 6. Sahife, 433. Sıra, 0.

6 — *Mukavele mevzuunun imkânsızlığı ve butlan.* **Yazan** : *(Şükrü E. Postacıoğlu).* **Bak** : Sayı, 11. Sahife, 981. Sıra, 76.

7 — *Miras hükümlerinden terekeye mütaallik ihtiyatî tedbirler.* **Yazan** : *(Âkıl Önder)* Ankara Sulh hâkimi. **Bak** : Sayı, 4. Sahife, 205. Sıra, 14.

(S)

1 — *Seyyar Tüccar memurları hakkında yeni bir İsviçre Kanunu.* **Yazan** : *(Dr. Fikret Arık)* **Bak** : Sayı, 12. Sahife 1029. Sıra, 80.

2 — *Suçluların geri verilmesinde Türk sistemi.* **Yazan** : *(Dr. Faruk Erem)* **Bak** : Sayı, 4. Sahife, 218. Sıra, 16.

3 — *Suçluların terbiye ve islâhı.* **Yazan** : *(Dr. Nurullah Kunter)* **Bak** : Sayı, 6, 7, 8. Sahife, 413, 524, 661. Sıra, 32, 40, 53.

(Ş)

1 — *Şüf'a dâvaları ve temyiz mukarreratı.* **Yazan** : *(Müfit Erkuyumcu)* İzmir Asliye Hukuk Hâkimi. **Bak** : Sayı, 5. Sahife, 306. Sıra, 23.

2 — *Şüf'a hakkı üzerinde bir inceleme.* **Yazan** : *(Dr. Fikret Arık)* **Bak** : Sayı, 9. Sahife, 789. Sıra, 63.

(T)

1 — *Temyiz İcra ve İflâs Dairesinin 6/11/1942 tarih, Esas : 2420, Karar: 3707 sayılı kararı hakkında.* **Yazan** : *(Âkıl Önder)* Ankara Sulh Hâkimi. **Bak:** Sayı, 2. Sahife, 81. Sıra, 8.

2 — *Temyiz Mahkemesi İcra ve İflâs Dairesinin mühim bir kararı.* **Yazan** : *(Dr. Amil Artus).* **Bak** : Sayı, 7. Sahife, 543. Sıra, 41.

3 — *Ticaret Kanunu'na göre hayat sigortalarında menfaattar tâyini.* **Yazan** : *(Dr. Fikret Arık)* **Bak** : Sayı, 3,5, Sahife, 150, 268. Sıra 13, 21.

4 — *Türk Hukuku'nda mal için meşru müdafaa.* **Yazan** : *(Dr. Faruk Erem)* **Bak** : Sayı, 8, Sahife, 605. Sıra, 49.

5 — *Türk Medeni Kanunu'nda karı ve kocaya terettüp eden hak ve vecibeler.* **Yazan** : (*Dr. Zahit Çandarlı*) Ankara Hâkim Muavinlerinden. **Bak:** Sayı, 11. Sahife, 972. Sıra, 74.

6 — *Türkiye Cumhuriyeti Temyiz Mahkemesi teşkilât ve Vazifeleri.* **Yazan** : (*Cevat Serim*) Cumhuriyet Baş Müddeiumumî Muavinlerinden **Bak** : Sayı, 7, 8, 9, 10. Sahife, 513, 648, 741, 862. Sıra, 39, 52, 58, 66.

(U)

Usul ve füru ve kardeş nafakası ve ev reisliği. **Yazan:** (*Âkıl Önder*) Ankara Sulh Hâkimi. **Bak:** Sayı, 8. Sahife, 625. Sıra, 50.

(V)

1 — *Vasinin azli.* **Yazan:** (*Kevni Sızan*) Çankırı Âza Muavini. **Bak** : Sayı, 12. Sahife, 1052. Sıra, 83.

2 — *Vasinin vazifeleri.* **Yazan** : (*Âkıl Önder*) Ankara Sulh Hâkimi. **Bak** : Sayı, 7. Sahife, 485. Sıra, 37.

3 — *Viyana'da adlî sicil dairesi.* **Yazan** : (*Sebati Ataman*) **Bak** : Sayı, 8. Sahife, 596. Sıra, 48.

627

Makale Sahiplerinin İsimlerine Göre

(A)

Âkıl Önder (Ankara Sulh Hâkimi)

1 — *Haysiyet Divanı.* **Bak:** Sayı, 5. Sahife, 263. Sıra, 20.

2 — *İadei muhakeme.* **Bak:** Sayı, 6. Sahife, 397. Sıra, 31.

3 — *İhtiyatî tetbirler.* **Bak:** Sayı, 3, Sahife, 121. Sıra, 11.

4 — *Miras hükümlerinden terekeye müteallik ihtiyatî tetbirler.* **Bak:** Sayı, 4. Sahife, 205. Sıra, 14.

5 — *Temyiz İcra ve İflâs Dairesinin 6/11/942 tarih, Esas: 2420, Karar: 3707 sayılı kararı hakkında.* **Bak:** Sayı, 2. Sahife, 81. Sıra, 8.

6 — *Usul ve füru ve kardeş nafakası ve ev reisliği.* **Bak:** Sayı, 8. Sahife, 695. Sıra, 50.

7 — *Vasinin vazifeleri.* **Bak:** Sayı, 7. Sahife, 485. Sıra, 37.

Amil Artus Hukuk Doktoru (İstanbul İcra Muavin hâkimi)

1 — *İhalenin feshi ve farkının tahsili.* **Bak:** Sayı, 5. Sahife, 301. Sıra, 22

2 — *Temyiz Mahkemesi İcra ve iflâs Dairesinin mühim bir kararı.* **Bak:** Sayı, 7. Sahife, 543, Sıra, 41.

A. Polat Gözübüyük Hukuk Doktoru

Devlet idaresine karşı işlenen cürümler. **Bak:** Sayı, 7. Sahife, 546. Sıra, 42.

(C)

Cevat Serim (Temyiz Mahkemesi C. Baş. Müddeiumumî Muavini)

Türkiye Cumhuriyeti Temyiz Mahkemesi teşkilât ve vazifeleri. **Bak:** Sayı, 7, 8, 9, 10. Sahife, 513, 648, 741, 862, Sıra, 39, 52, 58, 66.

Çetin Ardalı (Kütahya Ağır Ceza Âzası)

2311 Sayılı Kanun üzerinde bir tetkik münasebetile. **Bak:** Sayı, 2. Sahife, 106. Sıra, 10.

(E)

Eyüp Sabri Erman (Menemen Hukuk Hâkimi)

Çiftçi mallarının korunmasile ilgili zarar ve ziyan dâvalarının rüyet mercii ve muhakeme usulü. **Bak**: Sayı, 5. Sahife, 16. Sıra, 24.

(F)

Faruk Erem Hukuk Doktoru ve Doçent

1 — *Suçluların geri verilmesinde Türk sistemi.* **Bak:** Sayı, 4. Sahife, 218. Sıra, 16.

2 — *Türk Hukukunda mal için meşru müdafaa.* **Bak**: Sayı, 8. Sahife. 605. Sıra 49,

Fikret Arık Hukuk Doktoru

1 — *Borç ödemekten aciz vesikası.* **Bak**: Sayı, 11. Sahife, 939. Sıra, 72.

2 — *Federal mahkeme kararlarına göre şüf'a hakkı.* **Bak**: Sayı, 8. Sahife, 637. Sıra, 51.

3 — *Kefalete dair mahkeme içtihatlarına bir bakış.* **Bak**: Sayı, 7. Sahife, 496. Sıra, 38.

4 — *Mücerred alacaklar nazariyesine dair. (Borçlar Kanunu'nun 17 inci maddesi hakkında kısa bir inceleme)* **Bak**: Sayı, 1. Sahife, 13. Sıra, 3.

5 — *Mükâfat kazanan bir tez.* **Bak**: Sayı, 5. Sahife, 341. Sıra, 27.

6 — *Mükâfat kazanan bir tez daha.* **Bak**: Sayı, 6. Sahife, 433. Sıra, 0,

7 — *Münferit mirasçı şayı terekeyi temsil edebilir mi?* **Bak:** Sayı, 6. Sahife, 351. Sıra, 29.

8 — *Seyyar Tüccar memurları hakkında yeni bir İsviçre Kanunu.* **Bak :** Sayı, 12. Sahife, 1029. Sıra, 80.

9 — *Şüf'a hakkı üzerinde bir inceleme.* **Bak**: Sayı, 9. Sahife, 789 Sıra, 63.

10 — *Ticaret Kanunumuza göre hayat sigortalarında menfaattar tâyini.* **Bak**: Sayı, 3, 5. Sahife, 150, 268. Sıra, 13, 21.

Fuat Hulusi Demirelli (Temyiz Mahkemesi Ticaret Dairesi Reisi)

Fikir eserlerine dair. **Bak**: Sayı, 8. Sahife, 591. Sıra, 47.

639

(H)

Hamdi Öner (Ankara Sulh Hâkimi)

Ceza hukukunda ehliyet ve mesuliyet. **Bak**: Sayı, 11. Sahife, 954. Sıra, 73.

(İ)

İsmail Hakkı Balamır (Polis Enstitüsü Ceza Hukuku Öğretmeni)

Ceza hukukunda kıyas yahut adsız suç. **Bak**: Sayı, 7, 8, 9, 10. Sahife, 571, 678, 772, 896. Sıra, 54, 60, 68.

(K)

Kevni sızan (Çankırı Âza Muavini) vasinin azli. **Bak**: Sayı, 12. Sahife, 1052. Sıra, 83.

(M)

Mustafa kıray (Urfa Âza Muavini)

İçtimai Hukuk fikri. (Tercüme) **Bak**: Sayı, 7. Sahife, 558. Sıra, 43.

Müfit Erkuyumcu (İzmir Asliye Hukuk Hâkimi)

1 — *Kanun Medeninin 648, 649, 650 inci maddeleri ve tatbikat.* **Bak**: Sayı, 3. Sahife, 140. Sıra, 12.

2 — *Şüf'a dâvaları ve temyiz mukarreratı.* **Bak**: Sayı, 5. Sahife, 306. Sıra, 23.

(N)

Nazım Poroy (Tokat Mebusu)

1 — *Borçlar Hukukunda yeni temayüller.* **Bak**: Sayı, 2. Sahife, 67. Sıra, 7.

2 — *Birleşik Amerika Hukuk mahkemeleri hakkında bazı mülâhazalar.(Tercüme)* **Bak**: Sayı, 1. Sahife, 1. Sıra, 1.

Nurullah Kunter (Hukuk Doktoru)

1 — *Âmme dâvasına müdahale.* **Bak**: Sayı, 10. Sahife, 844. Sıra, 65.

2 — *Cezaî mes'uliyeti olmıyan küçükler hakkında terbiye ve ıslah tetbirleri ve bunları tatbikle vazifeli makam.* **Bak**: Sayı, 9. Sahife 725. Sıra, 57.

3 — *Ceza kanunu projesi hakkında düşünceler. IV, V.* **Bak**: Sayı, 1. Sahife, 33. 44. Sıra, 4, 5.

4 — *Ceza yerine geçen tedbirler.* **Bak**: Sayı, 4. Sahife, 233. Sıra, 17.

5 — *İnfaz Hukuku.* **Bak**: Sayı, 12, Sahife, 1038. Sıra, 81.

6 — *Suçluların terbiye ve ıslâhı.* **Bak**: Sayı, 6,7,8. Sahife ,413, 524, 661. Sıra, 32, 40, 53.

(O)

Osman Nuri Uman (Cumhuriyet Merkez Bankası Hukuk Müşaviri ve Avukatı)

1 — *Boşanma halinde çocuklar üzerindeki velâyet hakkı.* **Bak**: Sayı, 4. Sahife, 214. Sıra, 15.

2 — *Hukuku Medeniye (Medeni hukuk), hukuku Siyasiye (Siyasi haklar), hidamatı umumiye (umumî Hizmetler), hidamatı âmme (âmme hizmetleri) terimleri.* **Bak**: Sayı, 1. Sahife, 9. Sıra, 2.

(R)

Reşat Bayramoğlu (Ankara Ağır Ceza Mahkemesi Âzası)

Ceza dâvalarına müdahale usulü ve ceza umumî heyetinin bu hususta ki iki kararı. **Bak** : Sayı, 7. Sahife, 473. Sıra, 35.

Rıfkı Eser (Devrek Hâkim Muavini)

Kız kaçırma suçu ve ceza siyaseti. **Bak** : Sayı, 11. Sahife, 991. Sıra, 77

(S)

S.Ali Subaşıoğlu (Avukat)

Deniz Ticareti Etüdü. **Bak** : Sayı, 7. Sahife, 480. Sıra, 36.

Sebati Ataman

Viyana'da adlî sicil dairesi. **Bak**: Sayı, 8. Sahife, 596. Sıra, 48.

Suat Bilge

Ceza Hukukunda af. **Bak** : Sayı, 8, 9, 10. Sahife, 685, 760, 881. Sıra, 55, 59, 67.

(Ş)

Şahap Gürsel (Eskişehir Cumhuriyet Müddeiumumî muavini)

Evlenme vadile kızlık bozma suçları ve temyiz içtihadı üzerinde inceleme. **Bak** : Sayı, 11. Sahife, 978. Sıra, 75.

Şefik Simav (Hayrabolu Hâkim Muavini)

664

Müeccel cezalarda (içtima ve tekerrür) hakkında temyiz ceza ve tevhidi içtihat heyeti umumiyelerinden çıkan iki karar üzerinde bazı düşünceler. **Bak :** Sayı, 12. Sahife, 1048. Sıra, 82.

Şükrü E. Postacıoğlu

Mukavele mevzuunun imkânsızlığı ve butlan. **Bak :** Sayı, 11. Sahife, 981. Sıra, 76.

(Z)

Zahit Çandarlı (Ankara Hâkim Muavinlerinden)

Türk Medeni Kanunu'nda karı ve kocaya tereddüp eden hak ve vecibeler. **Bak :** Sayı, 11. Sahife, 972. Sıra, 74.

Ziya Balkuvar (Temyiz Mahkemesi C. Baş Müddeiumumi Muavini)

1 — *Ceza Hukukunun birleştirilmesi ve milletler arası ceza adaleti.* **Bak :** Sayı, 2. Sahife, 88. Sıra, 9.

2 — *İtalyan adlî sicil teşkilâtı.* **Bak :** Sayı, 6. Sahife, 362. Sıra, 30.

Konferanslar

(Türk Hukuk Kurumu Tarafından Verilmiştir)

1 — *Akitlerde müvazaa ve tatbikattaki şekilleri.* Konferansı veren **Ahmet Esat Arsebük.** (Hukuk Fakültesi Dekanı Ordinaryüs Profesör) **Bak:** Sayı, 10. Sahife, 926. Sıra, 72.

2 — *Askerî kaza ve umumî kazaya göre hususiyetleri.* Konferansı veren, **Hüseyin Avni Göktürk. Bak:** Sayı, 6. Sahife, 441. Sıra, 34.

3 — *Ceza Hukukunda hava sahası.* Konferansı veren, **Baha Kantar.** (Ankara Hukuk Fakültesi Ordinaryüs Profesörlerinden) **Bak:** Sayı, 4. Sahife, 249, Sıra, 72.

4 — *İstimlâk mevzuatımız ve tatbikatımız üzerinde bazı düşünceler.* Konferansı veren, **Sıddık Sami Onar** (Ordinaryüs Profesör) **Bak:** Sayı, 11. Sahife, 1008. Sıra, 73.

5 — *Sigortalarda akit serbestisi.* Konferansı veren, **Dr. Ernest E. Hirsch** **Bak:** Sayı, 12. Sahife, 1065. Sıra, 74.

6 — *Yazılı deliller.* Konferansı veren, **Mustafa Reşit Belgesay.** (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ordinaryüs Profesörlerinden) **Bak:** Sayı, 5. Sahife, 332. Sıra, 29.

Tevhidi İçtihat Kararları

(Yalnız hulâsalarile tarih ve numaraları ve hangi resmî gazetede çıktığı gösterilmektedir.)

Tevhidi içtihat kararları. **Bak:** Sayı, 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 12. Sahife, 65, 186, 260, 348, 461, 826, 936, 1081.

Temyiz Kararları

Temyiz Kararları. **Bak:** Sayı, 6, 11. Sahife, 349, 1024.

Koordinasyon Heyeti Kararları

3780 Numaralı Millî korunma kanunu'na göre ittihaz ve Resmî Gazete'de neşrolunan koordinasyon Heyeti kararlarının ve bu kararların çıktığı Resmî Gazetelerin tarih ve numaralarını gösteren liste. **Bak:** Sayı, 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, Sahife, 66, 109, 187, 261, 462, 589, 827, 937, 1025, 1082.

Terfiler

Terfilerine kazaî ve inzibatî bir manî olmıyan hâkim ve müddeiumumilere ait terfi listesi. **Bak:** Sayı, 2, 6, Sahife, 111, 463.

Terfi müddetlerini ikmal eden hâkim ve müddeiumumilere ait cetvel. **Bak:** Sayı, 3, 7, 8, Sahife, 188, 587.704.

Bibliyoğrafya

Bibliyoğrafya. **Bak:** Sayı, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 Sahife, 59, 62, 63, 64, 239, 240, 241, 242, 243, 246, 247, 328, 425, 579, 696, 783, 894, 944, 994, 1057.

643

Müteferrik Yazılar

Cumhur Reisimiz Temyiz Mahkemesinde **Bak** : Sayı, 10. Sahife, 829. *Adlî yılımız açılırken* **Bak** : Sayı, 10. Sahife, 837.

Adliye ailesinin büyük gayibi. (Mütekait Temyiz Âzasından İsmail Vehbi Kural'ın ölümü) **Bak** : Sayı. 7. Sahife, 471.

Gay

645

646

Adliye Ceridesine abone olma ve kitap satın alma şartları

I — Adliye ceridesine abone olmak veya Adliye Vekâleti tarafından bastırılan kitaplardan satın almak isteyenler:

1. Vekâlet neşriyat müdürlüğüne bir mektup yazarak kitabın adını ve adreslerini bildirecekler ve kitap veya abone bedelini dört kuruş damga pulu parasile birlikte posta ile Vekâlet neşriyat müdürlüğüne göndereceklerdir. Veya:

2. Kitap veya abone bedelini bulundukları yer malsandığına yatıracaklar ve karşılığında alacakları hasılatı müteferrika makbuzunu oturdukları yer C. Müddeiumumiliğine teslim ile istedikleri kitabın adını ve adreslerini bildireceklerdir.
C. Müddeiumumiliği teslim aldığı makbuzu ve istenilen kitabın adı ile alıcının adresini Adliye Vekâletine gönderecektir.

II — Kitaplar, ayrıca posta ücreti istenmeksizin Vekâlet neşriyat müdürlüğünden alıcının adresine gönderilecektir.

III — Adliye ceridesi kapağında muntazaman gösterilmekte olan neşriyattan başkasını satın almak istiyenlerin, mevcudu tükenip olmadığını daha evvel Vekâlet neşriyat müdürlüğünden sormaları ve ona göre ısmarlamaları lâzımdır.

647

Adliye Ceridesi

Perakende satışı 30, yıllık abonesi 300 kuruştur.

Adliye Vekâleti tarafından bastırılan ve satın alınan mevcudu bulunan kitapların isimleri, bedelleri aşağıda, tedariki yolu da kapağın içinde gösterilmiştir.

Eserin ismi	*Bedeli Kr.*
Avukatlık kanunu	50
Alman Ceza muhakemeleri usulü kanunu	175
Bağlamlar kanunu şerhi (H. Oser)	150
Borçlar kanunu şerhi (Fritz Funk'jun)	350
Bürüksel Konferansı ve zabıtları	75
Ceza kanunu (Haşiyeli : Kemal Bora)	200
Ceza kanunu üzerinde bir inceleme	75
Cezalı kanunlar ve bunları tatbik eden merciler üzerinde mülâhazalar	40
Ceza Muhakemeleri kanununun esbabı mucibesi	50
Ceza Muhakemeleri Usulü kanunu üzerinde bazı izahlar	50
Ceza Muhakemeleri Usulü kanunu alfabetik fihristi	75
C. Müddeiumumilikleri kalem talimatı	50
Cinaî ilmihaşer	40
Deniz ticareti kanunu	50
Hâkimler kanunu	50
Hukuku esasiyede yeni temayüller	75
Ceza Bakımından Avrupa Adliyesine dair notlar	100
Cezanın infazı	150
Fransız Adli sicil teşkilâtı	150
Hukuk mahkemesinde hak nasıl müdafaa edilir?	60
İngiliz ceza usulü	75
Meşhut suçlar kanunu	15
„ „ „ talimatı	15
Orman işleri (Hususi kanunlar ve cezaları)	75
Şahitlik ve şahidin psikolojisi	30
Velâyet vesayet talimatı	50
Varşova konferansı	75
Tamimler mec. (1928 - 1937)	175
„ „ (1938)	100
„ „ (1939 - 1940)	100
Tevhidi içtihat kararları	250
Temyiz Mahkemesi kararları (1930-1934 yılları T. H. U.)	150
„ „ (1936 Hukuk)	125
„ „ (1936 Ceza)	125
„ „ (1938 Hukuk)	200
„ „ (1938 Ceza)	175
„ „ (1939-1940 Ceza)	125
Noter Kanunu	50
Türk kanunu medenisi, meriyet kanunu, velâyet, vesayet ve miras nizamnamesi	300
Devletler umumi hukuku	300

628